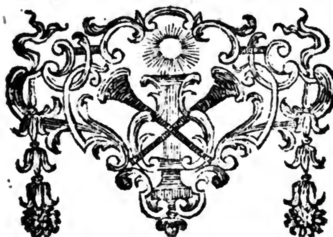
Gram: latin.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE

ALOYSII ANTONII
VERNEII
J. V. ET T. D.
ARCHIDIACONI EBORENSIS

DE
ORTHOGRAPHIA
LATINA
AD
DIDACUM
FRATREM
LIBER SINGULARIS.

ROMAE. cIↃIↃCCXXXXVII.

Typis Generosi Salomonl in Platea Sancti Ignatii.
Superiorum Permissu.
Prostant venales apud eundem Typographum.

ALOYSII ANTONII VERNEII
J. V. & T. D. Archidiaconi Eborensis

DE

ORTHOGRAPHIA LATINA

AD

DIDACUM FRATREM
LIBER SINGULARIS.

UAE multa, Didace frater, Orthographiæ ſcriptores argumenta conglomerant, quo aliis opinionum ſuarum rationem oſtendant; ea nos & tironibus imbuendis parum accommodata, & recte ſcribendi conſuetudini ſupervacanea eſſe cenſemus. Quid enim intereſt, ut quis recte & emendate ſcribat, exploratum habere, quid Orthographi omnes de uno vocabulo dixere? e.g. eſſe de-

cem lapides, qui quoddam verbum per *Æ* ſimplex conſignatum habeant: novem, qui per *I*: unum tamdem, per *Y*: nummos vero duos Theodoſii, & Valentiniani per *V*: & hujuſmodi ſexcenta, quæ paſſim in his auctoribus ſe offerunt. Quis, tametſi ſtudiis ſubactus, non dicam cum fructu, ſed ſine ſtomacho eos legat, qui omnia, quæ Voſſius de *Etymologia* lucubravit, curioſe odorantur, & expendunt: veteres omnes codices anxie comparant inter ſe: nummos, tabulas ex ære, lapides, Grammaticorum cogitata, omnem denique antiquitatem in auxilium vocant; quo perſuadeant lectoribus, ſe ſe unius pingendi vocabuli ſcientiam tenere? Quaſi ſatis non fuerit homini vel tironi, vel mediocriter erudito, digitum ad fontes intendiſſe; ex quibus ipſe nullo negotio, ſi opus eſſet., hauriret: & omnem ſcribendi rationem, omnemque auctoritatem promeret luculenter.

Hæc ego cum aliquando meditarer,

rer, ac discrepantium Grammaticorum sententias mecum ipse reputarem; sine labore intellexi, optime eum consulturum puerorum institutioni, qui, expensis primum veteribus iisque lectissimis monumentis; & Orthographorum opinionibus, in iis quæ dubia sunt, diligentissime consideratis; atque quam maxime fieri potest in concordiam vocatis; quid optimum esset, definiret: ac nullo verborum ambitu, & missis inutilibus documentis, plane & distribute ea, quæ necessaria sunt, conscriberet, & ad usum tironum ederet. Et eo magis mihi persuadebam, e re scholarum esse hujusmodi lucubratiunculam proferri, popterea quod intelligebam plerosque, qui hisce inlustrandis laborassent, nec eos quidem interdum, quid anteponendum esset, constituisse: sed adductis in medium documentis, in utramque partem disputare; hærere; immo vero in eligendis sententiis aliquando sibi non constare: adeo ut iis legendis nequea-

mus, quid fieri debeat, deliberare. Quo ſane vitio nec ipſe Chriſtophorus Cellarius, ſcriptor ceteroqui elegantiſſimus, & eruditiſſimus, quique præter ceteros nobis placet, temperat aliquando.

Itaque cum ego inter legendum quædam notaſſem, quæ utiliora mihi & magis neceſſaria videbantur; & paullo poſt, relaxandi animi cauſſa, me in Albanum contuliſſem; ea, quæ in adverſaria conjeceram, paucarum noctium ſpatio via ac ratione differui, & litteris conſignavi: cum ut in tanta ſententiarum varietate conſtitutum haberem, quid ſequi, quidve reſpuere deberem; tum etiam ut amicorum non nullorum commodo, qui nec vetera monumenta, nec majorum gentium Orthographos pervolutare poſſunt, conſulerem: ac demum adoleſcentibus noſtris, qui polite ſcribendi laudem adfectant, quo modo poſſem opitularer. Effecerim, an non, alii incorruptius judicabunt. Sane ſi aliquid nos in hoc

li-

libro, quod supervacaneum videatur, addidimus, quod certe perpauculum est; id eo consilio fecimus, non ut eruditionis laudem aucuparemur; sed ut lectoribus fastidiosioribus probaremus, sententias nostras ex optimis monumentis esse depromtas: quod sane per quam necessarium est. Plura persequi tum magnitudo voluminis, tum ipsa rei evidentia prohibet. Quamobrem ad propositum veniemus, & hoc libro de orthographia Latina disputabimus. Quam ego eruditionem si contendero necessariam esse iis, qui ad aliquam Latinitatis præstantiam cupiunt pervenire, actum agere videbor; quod vetamur veteri proverbio.

PARS PRIOR

De Orthographia generatim explicat.

CAPUT I.

De littera Majuſcula.

QUandonam littera majuſcula apponi debeat dictionibus, diſquirunt politi homines. Non quod exiſtiment, qui in hanc partem peccaſſet, eum ab eruditorum albo fore delendum: ſed ut morem gerant recentioribus, qui hanc ſcribendi rationem, veteribus & Græcis, & Latinis ignotam, induxerunt in ſcholas. Nos, miſſis inutilibus, quæ magis optimæ conſuetudini litteratorum congruentia invenimus, dabimus in præſentia.

I. Itaque apponitur majuſcula initio vel verſus, vel capitis, vel periodi. Quod ſi periodus, quæ ſequitur, ex antecedenti pendet quodammodo, melius minuſculam adhibebis: v. g. *Maximo*

ximo in eum odio exarſit. multa in eum evomuit. non illi ullo in loco pepercit.

II. Apponitur nominibus propriis, vel rerum animatarum, vel inanimatarum ſint: v.g. *Deus, Petrus, Roma, Veſuvius, Tiberis, Italia, Sicilia, Africa, Bucephalus, Sol, Luna: Terra, Aqua, Aer, Ignis,* pro 4. elementis: *Saturnus, Juppiter*, etiam pro planetis: *Ilias, Odyſſea, Aeneis*, cetera.

4. Verumtamen quæ tamtum ſunt propria ſpeciei, ut *homo, ver, æſtas, autumnus, ſabbatum, chimæra, angelus, dæmon, anima*; etiamſi pro tota ſpecie ſumantur, melius ſine majuſcula ſcribuntur. Non tamen damnarem, qui etiam in his majuſculam adhiberet in prædicta acceptione.

III. Scribuntur etiam majuſcula nomina propria nationum, *Luſitani, Angli, Itali, Seres*. Tum & illa quæ profeſſionem, aut ſectam quodammodo denotant: v. g. *Gentiles, Ethnici, Idololatræ, Pagani, Chriſtiani, Sociniani, Calviniani, Stoici, Pythagorei*,

rei, cetera: nec modo cum acervatim ſignificant, ſed etiam cum aliquem illius profeſſionis deſignant: ut *homo Calvinianus*, *Stoicus*, *Gentilis*.

IIII. Etiam majuſcula ſcribuntur nomina propria ſcientiarum, ut *Philoſophia*, *Theologia*, *Jus*, *Logica*: immo & artium abjectiorum, *Pictura*, *Sculptura*, *Cælatura*, *Nautica*, ſi pro artibus & diſciplinis ſumuntur: nam ſi pro aliqua tantum pictura, aut opere alio ex earum præſcripto facto, ſufficit minuſcula.

V. Majuſculam etiam habent appellativa, cum tamquam propria accipiuntur, quæ etiam vocant *appropriata*: v. g. *Orator* pro Cicerone, aut Demoſthene: *Apoſtolus* pro Paullo: *Moralis* pro L. Seneca: *Angelicus* pro B. Thoma Aquinate: *Philoſophus* pro Ariſtotele: *Poeta* pro Virgilio.

Etiam in eumdem cenſum veniunt appellativa alia, cum pro re aliqua determinata, & in ſignificatione nobiliori ſumuntur: v. g. *Fides* pro fide haben-

benda divino teſtimonio, hoc eſt pro religione Chriſtiana: *Religio*, *Ordo* pro vita religioſa: *Concilium* pro cœtu Epiſcoporum: *Eccleſia* pro congregatione Fidelium; nam ſi ſumatur pro aliquo templo, minuſcula ſufficit: *Communitas* pro Religione, aut Magiſtratu, vulgo *Camera*, *Comunidade*: *Capitulum* pro collegio Canonicorum, vel etiam pro comitiis Religioſorum: cum tamen ſignificat caput & ſectionem orationis & argumenti, ſatis eſt minuſcula, niſi in fronte ſectionis ſcribatur.

VI. Majuſcula etiam donantur nomina dignitatis & muneris, *Inperator*, *Rex*, *Conſul*, *Senator*, *Magiſtratus*, *Conſervatores*, *Reſpublica* pro Magiſtratu; nam ſi ſignificat publicam rem ſeu utilitatem, minuſcula ſatis eſt: *Tribunus*, *Centurio*, vulgo *Coronel*, *Capitam*: *Princeps* pro Dynaſte, aut Tetrarche: *Dominus* cum eadem ſignificatione uſurpatur: nam dum ſignificat privatum dominium, majuſcula neceſſaria non eſt.

Eo-

Eodem nomine adficiuntur majuſcula, *Papa*, *Cardinalis*, *Primas*, *Patriarcha*, *Archiepiſcopus*, *Epiſcopus*: & minora munera, ſeu dignitates uti vocant, *Archidiaconus*, *Abbas*, *Canonicus*, cetera. Etiam *Pater* cum ſignificat auctoritatem, & dignitatem, eoque nominamus vel veteres Epiſcopos, vel Senatores, vel Cardinales: non vero cum ſignificat Parentem. At non habent majuſculam nomina artificum, *pictor*, *nauta*, *figulus*, cetera.

§. *Præsbiter* vero, *ſacerdos*, *diaconus*, *ſubdiaconus*, *clericus*, niſi ſint argumentum noſtræ orationis, minuſcula congruentius ſcribuntur.

Eadem de cauſſa diſtinguuntur littera majuſcula dignitatis *abſtracta* nomina: ut *Inperium*, *Regnum*, pro dignitate Inperatoris, & Regis; *Conſulatus*, cetera. Etiam *Papatus*, *Epiſcopatus*, *Abbatia*, *Canonicatus*, pro ordine & dignitate, non vero pro officio, aut reditu Eccleſiaſtico. Idque vel Latina lingua, vel vulgata ſcribantur: ut

Ca-

Capitania, *Governo*, *Regimento* pro munere Tribuni, vulgo *Coronel*; *Tezoireriamòr*, *Chantrado*, *Deado*, cetera.

§. Verum appellativa nomina, quæ illa abſtracta deſignant, minuſcula ſcribi ſatis eſſe videtur: ut *regnum*, *civitas*, *provincia*, *oppidum*, *caſtellum*, *locus*, *villa*, *terra*, *gens*, *natio*, *populus*, reliqua: etiamſi pro nomine proprio accipiantur. Eo magis, quod hæc adhibentur plerumque nominibus propriis, quæ illam habent: iccirco ſupervacanea eſt alia majuſcula.

VII. Adjectiva nomina quæ ex ſubſtantivis propriis, aut hominum, ut *Ariſtotelicus*, *Platonicus*; aut nationum, ut *Turcicus*, *Anglicus*, *Latinus*, *Aſiaticus*; aut ſectæ, ut *Chriſtianus*, *Ethnicus*, *Gentilis*, *Calvinianus*, *Atheus*; aut ſcientiæ, ut *Philoſophicus*, *Mathematicus*, *Oratorius*; majuſcula primitivorum more ſcribuntur.

§. Adjectiva vero quæ ex nominibus dignitatis, aut ſimilibus, ut *inperia-*

rialis, *regius*, *consularis*, *senatorius*, *prætorius*, *papalis*, *cardinalicius*, minuscula scribuntur. Inportunum siquidem est, tot majusculas adhibere, cum sensus satis superque sit palam, & viri elegantissimi eodem modo scribunt.

VIII. De adverbiis autem hæc moneo. Adverbia illa majuscula exscribi debent, quæ ducuntur a nominibus propriis, vel hominis, ut *Aristotelice*, *Platonice*, *Cartesiane*; vel nationis, ut *Turcice*, *Anglice*, *Latine*, *Gallice*. Cum enim idem significet *Aristotelice*, ac *Aristotelis more*; convenientius majuscula insignitur, quandoquidem illa nomina numquam minusculam habent.

§. Alia vero adverbia, quæ ex disciplinis deducuntur, ut *philosophice*, *mathematice*, *grammatice*; ut etiam illa quæ ex officiis, v. g. *senatorie*, *regie*, *patriarchaliter*, *papaliter*, *christiane*, *gentiliter*; melius minuscula scribuntur: nam & primitiva nomina interdum minusculam habent, & supervacaneum est tot majusculas apponere.

VIIII. Quæ

VIIII. Quæ hucuſque diximus limitari ſolent a viris politiſſimis & acerrimi judicii, cum duo vocabula conjunguntur, quæ ſeorſum litteram majuſculam habent: hæc enim ſi uniuntur, nomen generale majuſculam amittit, & tamtum ponitur in alio, quod arctiorem ſignificationem habet. Nam cum majuſculæ litteræ minus ſint decentes quam minuſculæ; quippe quæ æqualitatem verſuum, & elegantiam ſcripturæ interrumpunt; nec niſi majoris diſtinctionis cauſſa adjungantur; fit conſequens, ubi ſatis diſtincta ſunt vocabula, illam inportune adhiberi: & conſultius eſſe alterutram tamtum ſcribere.

Hinc bene ſcribo, *poeta Etruſcus, orator Romanus, philoſophia Peripatetica, theologia Moralis, ſecta Platonica, concilium Oecumenicum, Romana eccleſia, hiſtoria Litteraria, teſtamentum Vetus, & Novum, Darius rex, Pompejus conſul, fides Chriſtiana, Leo papa, Joannes Epiſcopus, jus Canonicum, ars Logica, ars Critica*, cetera.

§, Oc-

§. Occurrunt tamen casus non nulli, in quibus paullo vehementior ratio suadet, utrumque vocabulum majuscula scribere, vel consuetudinis, vel distinctionis & claritatis caussa. Sic nomen *Jesus Christus* veteri more utraque majuscula exaratur, immo plerumque & convenientius singulis litteris majusculis. Etiam *Senatus Populusque Romanus*: nisi forte compendiaria scribamus, S. P. Q. R. & *Excellentissimus*, & *Inlustrissimus*, cum in aliqua inscriptione, aut alio loco scribitur: & nomina propria hominum, tametsi plura sint, *Titus Pomponius Atticus*. In titulis vero librorum, & lapidibus omnia majuscula scribuntur, exceptis particulis *&*, *nec*, *que*, ceteris, si character est rotundior: quod si litteræ omnes sunt majusculæ, etiam *particulæ* veteri more Romano. In inscriptionibus vero capitum, aut sectionum sufficit majuscula insignire vocem illam, quæ est argumentum capitis.

Præterea cum appellationem *Sancti*,

cti, aut *Beati*, Ecclesiastico more, alicui tribuimus; invaluit usus ut majusculam adhiberemus, hoc modo, *B. Augustinus*: vel etiam cum nomini proprio hominis gentilem appellationem adjungimus: ut *Aristoteles Stagirita*, *Plato Atheniensis*.

Præterea scribuntur etiam majuscula tituli & inscriptiones librorum, cum inter scribendum laudantur: v. g. cum dico, ita Cicero *de Finibus Bonorum, & Malorum*: Aristoteles *de Parvis Naturalibus*, cetera. Nam si *finibus* aut *parvis* minuscula distingueretur, videremur aliis non librum ita inscriptum, sed argumentum libri memorare: iccirco melius hæc majusculis distinguemus. Eodem modo cum via compendiaria aliquid laudo, majuscula perbelle utor: v. g. V.T. *Vetus testamentum*. J.C. *Jesus Christus*: M.F. M.N. *Marci Filius*, *Marci Nepos*, cetera: idque vel charactere Romano, vel *cursivo* scribam.

X. Solet etiam materia, de qua

quisque disputat, majuscula insigniri;
v. g. *Grammatica*, *Beneficia*, *Logica*,
Poetica. Si tamen hæc frequentius
occurrunt nomina in eodem capite,
sufficit prima vice majusculam appo-
nere, deinde minusculam. Potest ta-
men hæc littera omitti in charactere
mss. si lineam vocabulo supponimus;
quod Typographi in *cursivum* mutant,
e. g. Disputat quis de *Ideis* uno capi-
te: cumque hæc nomina occurrant
sæpissime, sufficit scribendo, si necesse
est, lineam subtus scribere, *ideis*: quæ,
si typo describuntur, *cursivo* characte-
re distinguuntur; ne tot litteras ma-
jusculas inutiliter multiplicemus: quod
tamen pro prudentia scribentis facien-
dum est.

XI. Adjungitur etiam majuscula
animi affectionibus, cum more per-
sonarum inducuntur: v. g. *Zelotypia*
est vehementissima omnium animi mo-
tionum. *Amor omnia superat*. *Hæresis*
nascitur ex superbia. *Justus non perter-*
retur irrisionibus perditissimorum homi-
num.

XII. Po-

XII. Postremo cum quis loquens inducitur, hujus oratio littera majuscula debet insigniri: v. g. *Alexander admitti Abdolonymum protinus jussit, diuque contemplatus, inquit, Corporis habitus famæ generis non repugnat: sed libet scire, inopiam qua patientia tulerit. Tum ille, Utinam, inquit, eodem animo regnum pati possim. Hæ manus suffecere desiderio meo. nihil habenti nihil defuit.* (1) Quod si sermo, qui alicui tribuitur, longior esset; convenientius puncto finali clauderetur: minimum duobus punctis, hoc modo: *Cum ergo Orator ad P.M. accederet, sic locutus est: Tanta est, B. Pater, tuarum virtutum fama, tanta dicendi vis, tamque exquisita doctrina, ut dum ad te loquor animus me deficere videatur: & quæ alias me, vel cum de gravissimis rebus disputarem, numquam defuit oratio*, cetera. Quod si longior fuerit oratio, non solum finali puncto terminari, sed etiam di-

(1) Q. Curtius L.IIII. c.1.

ſtincta ſectione & paragrapho ſcribi debet. Idem faciendum cum alicujus verba ſcriptoris contextui noſtro inſeruntur.

Parentheſis, quæ pingitur hoc modo, ( ) ſi eſt brevis, non eſt neceſſe majuſculam initio ſcribere: ſi vero eſt longior, poteſt majuſcula non ſolum initio, ſed, ſi opus erit, etiam in aliquo intermedio verbo poni.

XIII. Solent etiam non nulli majuſculam adjicere, cum aliquid in partes diſpertiunt, hoc modo: *Peccant hic aliqui duplici nomine: Inſcitia, & Vanitate. Inſcitia, cum ſic faciunt*, cetera. Alii exiſtimant, ſatis eſſe lineam ſupponere, aut *curſivum*, hoc modo, *inſcitia, & vanitate*. Neutrum præferimus, ſed liberum ſit alterutro uti.

Mirentur hic aliqui, nos tam longo ſermone hanc, de apponenda grandiuſcula littera, materiam proſecutos eſſe, quam alii paucis verſibus abſolvere ſibi videntur. Sed mirari deſinent ſi in animo cogitaverint, hanc, quam ipſi parvi faciunt, doctrinam multum

tum conducere, ut quis recte & ordine scribat: & utilissimum esse adolescentibus certas regulas habere, ad quas lucubratiunculas suas exigant: easque non nude propositas, sed exemplis non nullis inlustratas. Quid? si provectioribus etiam? Equidem videmus sæpissime homines eruditos, qui ad hunc lapidem offendunt: & cum aliquid sunt scripturi, vel animi pendent, vel tot majusculas apponunt, ut ab aliquo inperito lapicida exaratum fuisse existimes. His nos si vel leviter opitulati fuerimus, quis damnet? At fallimur: condonetur injuria, transeant ad ea quæ sequuntur.

CAPUT II.

De scribenda J *&* V *consonantibus*; I *&* U *vocalibus*.

QUod J & V aliquando, id est, ante vocales vim habeant consonantium, dubium non est, ut sentiunt Grammatici: tantum vo-

catur in dubium, an etiam figura distingui debeant. Negat Cellarius cum aliis: affirmat Vossius, & merito quidem: nam si potestate differunt, cur non etiam figura differre debent? Verisimilius est, quod etiam antiquitus aliquod signum apposuissent, quo alia ab alia discriminaretur. Certe Claudius Cæsar loco V consonantis posuit hanc figuram Ⅎ, quæ erat F inversa: (1) quod etiam in non nullis inscriptionibus habetur. (2) Et etiam J aliquo signo vel lineola in capite signabatur; quo a vocali alia secerneretur, uti docet Quinctilianus. (3)

Cum autem litterarum figura inmutabilis non sit, ut ex ipsis veteribus Latinitatis fragmentis ediscimus; eapropter misso quid veteres fecerint, putamus fieri debere hoc modo, ut etiam figura discriminentur: idque non in charactere rotundiori solum, quod ad-

(1) Priscianus L.I. pag.545.
(2) Gruterus, pag.1065. Fabrettus cap.6.
(4) L.I. c.4.

admittit Cellarius; sed etiam in majusculo Romano. Non damno tamen eum qui in majusculis figuram harum litterarum non mutat, quod vult Cellarius; modo mutet in charactere minusculo: sed congruentius puto utrobique mutari. Usu autem & consuetudine invaluit, ut utraque hæc forma U & U pro vocali majuscula indiscriminatim poneretur.

Veteres ponebant I longiusculum in dictionibus, cum duo II, aut EI apponi deberent; hoc est, cum syllaba erat longa; (1) hoc modo, DIs MANIBUS pro *Diis Manibus*: quod recentiores non nulli adoptarunt. aut etiam apicem superinponebant. (2) In brevibus vero syllabis non ponebant. Alii solum scribebant apicem, cum dubitari poterat de syllaba. Utrumque tamen obsolevit: atque recentiores politissimi & oculatissimi, non refragante ipso Quinctiliano, hæc omnia rejecerunt.

(1) Quinctil. L.I. c.4.
(2) Idem ib. c.7.

CAPUT III.

De Diphthongis.

DIphthongi, auctore Vossio, (1) minimum sunt octo, *ae*, *ai*, *au*, *ei*, *eu*, *oe*, *oi*, *yi*. Quo modo pronuntiarentur, compertum non est. Suspicari tamen possumus, sonum ab utraque vocali mixtum habuisse, etsi ad alterutram magis accedentem. Id scimus, antiquos scripsisse per AI, quod nos per AE efferimus: quod tamen jam obsolevit.

Qui accuratius scribunt separant has duas diphthongos AE, OE in litteris majusculis, seu Romanis; quia sic fecerunt veteres Romani cum inscriptiones condiderunt: & omnino abjiciunt has formas Æ, Œ ignotas antiquis: nulla enim ratio nos cogit, novas figuras admittere. In minori scriptura, quæ Romana non est, sed Barbara, tolera-

ri

(1) De Arte Gramm. L.II. c.3.

ri poſſunt. Hæc moneo de his duabus: nam de reliquis ſcribendis dubitatio nulla poteſt occurrere, quia litteræ ſemper ſcribuntur diviſæ.

CAPUT IIII.

De Partitione vocabulorum ſingulorum.

SCaliger, Voſſius, ceterique Grammatici oculatiſſimi cenſent, quod in ſecandis vocabulis, illæ conſonæ jungendæ ſint cum vocali ſequente, quæ reperiuntur initio alicujus dictionis vel Græcæ, vel Latinæ. Itaque ſi in fine verſus dictio aliqua ſecanda eſt, propterea quod ob anguſtiam ſpatii integra nequit ſcribi; pars una in fine ſcribitur addita lineola - quæ indicium facit, jungendam eſſe cum altera parte. Hæ vero partes hoc modo ſunt diſtrahendæ.

I. Si una tantum conſona inter duas vocales habetur, conjungitur cum ſe-

ſequente, ſi vox in fine verſus ſecanda eſt, hoc modo: *a-mor*, *le-go*, *di-co*, *fe-ro*.

II. Si duæ conſonantes ſimiles in medio inveniuntur, altera priori, altera poſteriori ſyllabæ dabitur: v. g. *pel-lo*, *por-ro*, *an nus*.

III. Sin vero diſſimiles conſonantes vel duæ, vel tres in medio dictionis occurrunt, dividuntur tantum eæ quæ ab initio verbi nequeunt pronuntiari: v. g. *or-bis*, *tem-pus*, *ul-timus*.

Quod ſi litteræ hujuſmodi initio alicujus dictionis vel Græcæ, vel Romanæ pronuntiari poſſunt; tribuuntur vocali ſequenti, & ponuntur initio ſequentis verſus. Hæc melius exemplis, quam ullis præceptis, inluſtrantur. Itaque dictiones dividuntur hoc modo:

bd.	he-bdomas		bdelium
ch.	Te-chna	Quia	Cneus
cm.	Pyra-cmon	di-	*κμέλεθρα*, *tabes*
ct.	do-ctus	citur.	Cteſiphon
dm.	A-dmetus		*δμάω*

gn.

gn.	a-gnus		gnatus
mn.	o-mnis		Mnemoſyne
ph.	na-phta		phthiſis
pn.	Thera-pne		*pneuma*
pſ.	ſcri-pſi		pſittacus
pt.	a-ptus		Ptolemæus
sb.	Le-sbia	Quia	σβέσις
ſc.	pi-ſcis	di-	ſcamnum
ſm.	Co-ſmus	citur.	Smyrna, Smilax
ſp.	a-ſper		ſpes
ſq.	te-ſqua		ſquamma
ſt.	pa-ſtor		ſto
tl.	A-tlas		Tlepolemus
tm.	La-tmius		Tmolus
tn.	Ae-tna		θνέσκω

§. Excipiuntur compoſita ex præpoſitionibus, vel ex aliis dictionibus; quæ non ſcinduntur alio modo, niſi ſeparando componentes: v. g. *ab-eo*, *ad-oro*, *oſ-tendo*, *et-iam*, *vel-ut*, *ad-eo*: vel etiam, *juriſ-conſultus*, *patriſ-familias*, *alter-uter*, *et-enim*.

§. Excipiunt etiam non nulli voces compoſitas ex aliis, quæ integræ non

ſunt:

ſunt: ut *pæn-inſula*, *pot-eſt*, *neg-otium*, *ſuſ-tineo*, *ſuſ-cipio*, *diſ-cutio*, *proſ-odia*, *pro-dit* a prodo, *prod-it* a prodeo; *red-eo*, *red-amo*, *ab-domen*, *diſ-cors*, *in-ers*, cetera. Verum cum hæc non in omnium oculos incurrant, ſed etymologiæ non perfunctoriam eruditionem poſcant, quam pueri & indocti profecto non habent; integrum relinquimus vel hoc modo, vel illo ſuperiori uti: eo magis quod cum hæ voces non ſint integræ, ſed vitiatæ, non offendit oculos legentium, ſi alio & vulgato modo dividamus. Diphthongi autem non dividuntur.

Hæc recentiores diligentiſſimi. Nam veteres plerumque ex origine & derivatione vocum diviſionem ducebant. (1) Alii per ſyllabas disjungebant. (2) Poſtremo alii voces non incidebant. (3) Ex qua varietate exſtitit, ut inperiti fabri aliquando voces arbitratu ſuo, id eſt, inſcite divide-

(1) Quinctil. L.I. c.7.
(2) Cæſellius Gramm. apud Caſſiodorum.
(3) Inſcriptiones pleræque apud Gruter. & alios.

viderent: quod tamen erratum fabrile fuisse, vel ex aliis lapidibus fit manifestum. Recentiores tamen industrii hisce omnibus occurrerunt, prædictas leges condentes, uti demonstravimus.

CAPUT V.

De Accentibus.

NEc Græci, nec Latini homines, aurea illa Latinitatis ætate scribentes, apices, aut accentus adoptarunt. Curabant illi quidem ut recte pronuntiarent, & in pronuntiando syllabam brevem a longa; elatiorem a submissiore distinguerent: sed id usu & consuetudine, non figuris distinguebant. Quod si aliquando inferiori ætate apponebant, hoc nomine faciebant, ut longam syllabam, si dubia pueris esset, hac nota distinguerent: tum & vocabula, quæ diversa videntur significare, sejungerent; idque puerorum

gra-

gratia, ut ſcite monet Quinctilianus. (1) Quod tamen deteriori ævo præſertim obtinuit: quo enim vetuſtiores ſunt lapides eo magis carent accentibus. Id ipſum confirmant veteres inſcriptiones apud Gruterum, ceteroſque, in quibus rariſſimæ, & eæ quidem inpolite ſculptæ, cum accentibus reperiuntur.

Recentiores tamen non nulli miſera Adverbia *gravi* onerant, Ablativos ſingulares *circumflexo*. Id vero ineptiſſime fieri, & ex dictis colligitur, & plurimis argumentis evincit Cellarius: qui addit longum ſyllabum vocum ſono, & litteris ſimilium, quæ tamen diverſa ſignificant, & ſine apicibus diſcernuntur ſenſu & conſtructione. Quod ſi in libris non nullis Eccleſiaſticis, indoctorum gratia, adhibentur; reliquis in libris apponendi non ſunt.

Ad ſummum *diacritica* puncta tolerari poſſunt. his enim utuntur Grammatici, quo diſſolutionem ſyllabæ aut di-

(1) L.I. c.7.

diphthongi indicent: v.g. *solüit*, *solvit*; sic enim ostendunt, primum esse a *soleo*, & trisyllabum; secundum a *solvo*, disyllabum. Vel etiam *Caïus* trisyllabum: & *aëre*, quod est corpus subtilissimum, ab *aere*, metallo. Scio hæc figuris litterarum, uti diximus, distingui posse: non tamen reprehendo qui illis utitur.

CAPUT VI.

De numeris Romanorum.

QUonam modo numeri Romanis characteribus exprimantur, nemo vel leviter eruditus est qui ignoret. Quædam tamen sunt quæ deteriori ætate in usu erant, & postea magis invalucrunt; tamen a veteri consuetudine Romanorum longe recedunt: quæ nos subjiciemus.

Quatuor exprimitur communiter hisce litteris, IV. At Romani veteres hoc modo, IIII. ut etiam XIIII. & XXIIII.

Ra-

Raro admodum occurrit in veteribus monumentis, vulgata illa ſcribendi forma.

Senarius ſignatur hoc modo, VI. ut VI. VIR. ſed ſæpius hoc modo, IIIIII. VIR.

Octo potius VIII. quam IIX. Sic etiam *novem* potius VIIII. quam IX. in vetuſtis monumentis. Etiam XVIII. potius quam IIXX. *octodecim*, ſeu *duodeviginti*: ut etiam XVIIII. *undeviginti*, cetera.

Quadraginta veteres R. hoc modo, XXXX. idque frequentius quam XL.

Quadringenta ſic, CCCC. vel CD. *Quingenta* hoc modo IƆ, vel etiam D. *Mille* hoc modo CIƆ, poſtea vero M.

Majores autem millenario numeros ſuis vocabulis exprimunt. Quod ſi notis deſignant, multiplicant millen. hoc modo: CIƆ CIƆ CIƆ *ter mille*: CCIƆƆ *decem milia*: & figura dimidiata IƆƆ *quinque milia*. At majores ſic deſignant, CCCIƆƆƆ *centum milia*: & dimidiata IƆƆƆ *quinquaginta milia*: cetera.

Aliquando ſcribunt hoc modo:

III.M.

III.M. *tria milia*: præſertim in milibus paſſuum, ſeu lapidibus viarum. III.M.P. *tria milia paſſuum*.

CAPUT VII.

De recta interpungendi ratione.

QUanam ætate ratio interpungendi occeperit, quæque illius viciſſitudines fuerint, noſtrum non eſt inquirere. Sufficit monere, Magni Alexandri ætate non fuiſſe ignotam, tametſi non omnibus probaretur: ſiquidem Ariſtoteles ſcribit, (1) Heracliti philoſophi ſcripta non habere interpuncta: immo vero operoſum eſſe ea interpungere. Id autem longum tempus cum in Græcia, tum in Latio obtinuit, ut non nulli apponerent ea, plerique non apponerent: ut ex codicibus ante hos bis centum ſupra mille annos deſcriptis palam fit: qui ſine intervallis & ſine ullis diſtinctionibus continua

(1) Rhetoricor. L.III. c.5.

oratione ſcripti ſunt. Ut ut eſt id ſcimus, hujuſmodi notas ab politiſſimis viris inductas fuiſſe duplici nomine: primum interſpirationis cauſſa, ut interpunctis clauſulis legentes, aliqua interpoſita mora, commodius & facilius pronuntiarent: (1) deinde quo ſententiæ recte diſtinguerentur, & loquentis ſenſus palam fieret. Hæc tamen non niſi pedetentim, & præſertim poſt inventam typorum artem, perpolita ſunt. Regulæ autem, quæ ab viris acerrimi judicii conſtituuntur, ſunt hujuſmodi.

I. Cum ſententia aut periodus omnino finitur, ut nihil addendum ſuperſit, punctum ponitur, quod *finale* vocatur.

§. Ubi vero ſententia eſt conciſa, & item altera conciſa ſequitur, melius gemino puncto ſeparatur: v. g. *Triduo abs te nullas acceperam: nec mirum: nemo enim venerat: nec fortaſſe cauſſa fue-*

(1) *Clauſulas atque interpuncta verborum animæ interclusio, atque anguſtiæ ſpiritus attulerunt.* Cicero de Orat. L.III. c.46.

fuerat. Plane nihil erat quod ad te scriberem: modo enim discesseras. Gratulor nobis Q. filium exiisse: molestus non erit. (1)

§. Si post punctum finale sequitur sententia superioris non dissimilis, littera minuscula satis est, ut in hac: *Cognovi ego tua studia in amicos, etiam in te amicorum. multum potes nos apud Plancum juvare. novi humanitatem tuam. scio quam sis amicis jucundus. nemo nos in hac caussa plus juvare potest quam tu.* (2) Si vero sententia est dissimilis, majuscula est adhibenda. Quod si non modo dissimilis sententia, sed etiam dissimile omnino sequatur argumentum; tunc non modo puncto, & majuscula, sed aliquo intervallo sejungenda est, ut appareat materiæ diversitas. Cum vero argumentum justam magnitudinem habet, scribi debet nova sectione, seu *paragrapho*, uti vocant: sic majori distinctione argu-

 men-

(1) Omnia ex Cicerone ad Atticum.

(2) Cicero ad Capitonem L.XVI. ad Atticum.

menta differuntur. Id tamen scriptoris arbitrio & intelligentiæ relinquitur, habita ratione & loci, & chartæ.

Aliquando vero periodus *interrogatione* terminatur: cujus en signum [?] v.g. *Quousque tamdem, Catilina, abutere patientia nostra? quamdiu etiam furor iste tuus nos eludet? quem ad finem sese effrenata jactabit audacia?* (1)

Aliquando terminatur *admiratione*, hoc modo: *Quam multa & domi, & foris homines nostri fecerunt! quanto opere & inpendio religionem Christianam propagarunt!* Quod si periodus non nihil admirationis, & interrogationis habet admixtum, alterutro puncto arbitratu scribentis concludi potest.

In quo illud notandum, admirationem aliquando cum *exclamatione* conjungi, cum *desiderio*, cum *ironia*, cum *indignatione*: v.g.

. . . . . *Et quisquam numen Junonis adoret*

Præ-

(1) Cicer. Catilin. I.

Præterea, aut ſupplex aris inpo-
nat honorem! (1)

En *ironia* cum *exclamatione*, & *indignatione* juncta. Eſt etiam *deſiderii*, ut illud Virgilii (2)

... *Ipſique ſuos jam morte ſub ægra*
(Dii meliora piis, erroremque hoſtibus iſtum!)
Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus.

& etiam *ironiæ* cum ſimplici *indignatione*: v.g. (3)

Egregiam vero laudem, & ſpolia ampla refertis
Tuque, puerque tuus, magnum & memorabile nomen,
Una dono Divum ſi femina victa duorum eſt!

Hæc omnia tametſi diverſos animi motus indicent, tamen unico ſigno admirationis ſatis diſtinguuntur: quia omnibus his admiratio ineſt.

(1) Aen. I. v. 48.
(2) Georg. L.III. v.513.
(3) Aen. IIII. v.95.

§. Veruntamen Manutius censet, hujusmodi signa interdum adjungi non debere, cum periodus longius producitur, ac longitudine sua vel interrogandi, vel exclamandi vis penitus evanuit. Quo casu ex contextu orationis dignoscimus, quonam sensu unusquisque loquatur.

II. *Geminum punctum* tunc scribi debet, cum periodus & sententia est perfecta, adeo ut unico puncto finiri posset: tamen aliquid addendum superest, quo sententiam explicemus, vel aliquo adjuncto inlustremus, aut restringamus. Sit exemplum illud Ciceronis ad Cæsarem: *C. Trebatium cogitaram, quocumque exirem, mecum ducere: ut eum, meis omnibus studiis, beneficiis quam ornatissimum, domum reducerem.* Vides hic post vocabulum *ducere*, adferri explicationem primæ propositionis.

Evenit id plerumque, cum sententia plura membra continet, quæ sensus suos habent finitos; & ab eodem, aut

aut ſimili verbo reguntur. Quo caſu toties geminum punctum debet apponi, quoties periodus abſoluta eſt, & ſenſum completum facit: v. g. in illo alio Ciceronis: *Hæc tecum coram malueram: ſed quia longius fiebat, volui per litteras eadem: ut haberes quid diceres, ſi quando in vituperatores meos incidiſſes . . . . Quibus ego certo ſcio non videri ſatis multos periiſſe: qui, ſi me audiſſent, quamvis iniqua pace, honeſte tamen viverent: armis enim inferiores, non cauſſa fuiſſent.* Habes hic exemplum luculentiſſimum.

Poſtremo *geminum punctum* adhibetur, poſtea quam pluries punctum & virgulam in eadem comprehenſione poſuimus: quo oſtendamus, majorem interpunctionem requiri, ac lector aliquantiſper quieſcat. Idque, quoties major mora requiritur, fieri debet.

III. Subſequitur *virgula*: cujus officium eſt, non partes ſententiæ, aut ſententias ſeparare; ſed nomina, & verba, quæ differunt, ſejungere: ut in-

telligat lector, quem ſenſum habeant, & a quo verbo regantur: quo facilius ſine ulla hæſitatione & intelligat, quæ legit, & pronuntiet. Hæc ulterius inluſtrabimus, peculiares caſus, in quibus evenit, percenſentes. Itaque ponitur virgula

1. Ante particulas *conjunctivas, disjunctivas, adverſativas*: v. g. *In domo erat, & villa, & ruri frequenter. Nec in foro viſus eſt, nec in urbe, nedum in ſubſelliis. Aut hoc facies, aut pœnas dabis.* Quod verum eſt ſive particulæ hujuſmodi expreſſæ ſint, ſive occultæ: v. g. *Amor, odium, avaritia mortalium animos adfligunt.*

2. Ponitur inter breviores propoſitiones, quæ ab eodem verbo & perſona reguntur: v. g. *Modo ſecum cogitabat, modo id ipſum exprimebat. Quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor priſtinarum virtutum, venenum, quod ſemper ſecum habere conſueverat, ſumſit.* (1)

III. Scri-

(1) Nepos in Hannibale fine.

3. Scribitur etiam cum propositio aliquo substantivo apposito, ablativo absoluto, aut verbo, aut gerundio, aut participio, & his similibus interrumpitur: v. g. *Geographia, & Chronologia, duo Historiæ lumina, addiscenda sunt. Brevi, mutata voluntate, recessit. Poteris, si lubet, venire. Sic vir fortissimus, multis, variisque perfunctus laboribus, anno adquievit septuagesimo. Aer, ut recentiores ostendunt, maxima vi pollet.* Revocatur ad hanc regulam relativum *qui*, ante quod virgula vulgo, & merito scribitur. Nam plerumque aliam indicat propositionem, quæ sensum interrumpit.

4. Separat propositiones quæ necessario nexu colliguntur; vel quia una est objectum alterius, ut *cupio, me esse clementem: scio, te esse calamitosum*: vel quia exprimit aliquod adjunctum, quod tam est breve, ut gemino puncto secerni supervacaneum sit: v.g. *Decem vixit annos, postea quam Ulyssiponem reversus est.*

§. Li-

§. Limitantur autem hæ regulæ in his caſibus. 1. Inter verba homonyma non ſcribitur, tamquam ſupervacanea: v. g. *Vehementer dolet & angitur*. *Diſtincte & diſtribute ſcribit*. (*) 2. Cum particula *&*, *aut*, *nec*, & his ſimiles ornatus gratia adhibentur: v. g. *Itaque & ea fecit, quæ cupiebat, & multo labore populis perſuaſit*: vel etiam, *Non audeo neque tacere, neque plane loqui*. 3. Omnino ſcribenda non eſt, cum ſenſus & ſententiæ bene diſtinguuntur, hoc eſt, cum propoſitiones ſunt breviſſimæ, nec ullam con-

(*) Non diſputo hoc loco an dictiones, quæ vulgo homonymæ cenſentur, reapſe ita ſe habeant: nec una plus quam alia ſignificet: immo vero mihi perſuadeo, pauciſſimas eſſe quæ hac appellatione donari poſſint. Reliquæ iis tantum ſunt homonymæ, qui ad intimos Latinitatis receſſus non pervenerunt: ut accurate præter ceteros diſputant Vavaſſorius, de *Vi ac poteſtate verborum*, & Popma. Hoc breviter dico, virgulam apponi non debere inter ea vocabula, quæ communiter homonyma reputantur.

confuſionem gignunt : v. g. *Feriit eum, gladio , in pectore : Deceſſit , lente , lente* . Hæc enim tam clara ſunt , ut omnino intempeſtiva ſit virgula. Quod ſi longiores eſſent partes , rectiſſime virgula adjungeretur : v. g. *Feriit adverſarium ſuum , gladio utens acutiſſimo, in ima parte pectoris . Deceſſit a nobis , atque lente , immo & lentiſſime proſecutus eſt eum* . Itaque virgulæ caute , & non niſi cum ſenſus cogit , ſunt ſcribendæ .

Etiam *parentheſis* ab Orthographis in cenſum virgularum defertur . Nota eſt hujuſmodi , (   ) qua nota ea includuntur , quæ nec ſententiæ partes ſunt , nec ab ullo verbo antecedente , aut conſequente reguntur : ſed tolli poſſunt quin ſenſus mutetur : adduntur tamen explicationis gratia : v.g. *Non ſum prædicaturus (tametſi id jure facere poſſem) quantas , quamque præclaras amoris ſignificationes dederit . Quem poſtea quam occidit (o facinus hominis inauditum !) canibus comedendum de-*

di ;

dit . Jurisprudentia (sic scribit Cicero) sine Philosophia nequit consistere .

Quod si sententia brevior est, nec a sensu omnino sejuncta, duabus virgulis debet separari : v. g. *Amor , uti diximus , est animi motio vehementissima . Cato , ut opinor , Romanos virtute superavit .*

Unum moneo, ante parenthesin nec virgulam, nec punctum scribi debere, ut multi faciunt : ipsa enim est interpunctio. Nisi forte sententia absoluta parenthesis scribatur: quo casu punctum finale, aut duo puncta ante parenthesin debent scribi. Nec etiam fine sententiæ, quæ parenthesi concluditur,ponitur virgula.In medio vero,si longior est,omnia signa possunt apponi. Cavendum tamen a longiori , & frequentiori parenthesi, quæ obscuritatem orationi offundit.

IIII. Restat *punctum , & virgula*. Ponitur cum sensus orationis majorem interspirationem postulat quam virgula , minorem vero gemino puncto : hoc est, cum propositio aliquem sensum præ-

præfert, ſed qui ſatis non eſt, ut mentem ſcriptoris omnino percipiamus: ſed adhuc alterum membrum exſpectamus, quo ſententia omnis certo habeatur. Itaque ponitur

1. *Punctum & virgula*, quando propoſitio ab his verbis incipit: *Etſi*, *Tametſi*, *Sicut*, *Quamvis*, *Qualis*, cetera. Nam hujuſmodi particulæ ad alias feruntur, & aliud membrum orationis requirunt, quod ſenſum perfectum reddat: v.g. *Etſi ea eſt perturbatio omnium rerum, ut ſuæ quemque fortunæ maxime pœniteat; nemoque ſit, quin ubivis, quam ibi, ubi eſt, eſſe malit; tamen mihi dubium non eſt, quin hoc tempore bono viro Romæ eſſe miſerrimum ſit*. (1) *Sicut apis ex plurimis floribus mel ſuaviſſimum colligit; item igitur Philoſophus ex plurium, & lectiſſimorum librorum lectione recte dijudicandi facultatem comparat*. In primo exemplo, illud *Etſi* adſciſcit *Tamen*: in altero, *Sicut* requirit *Item igitur*:

2. Quan-

(1) Cicero ad Diverſos libro VI. epiſt.1.

2. Quando aliquid in partes dispertimus: v.g. *Cæsariani milites alii in fugam se dedere; alii strenue dimicarunt. Illi intercepti ab equitatu Pompejano misere fuere concisi; hi in duos manipulos collecti victoris inpetum aliquamdiu sustinuerunt*. Ratio est eadem: nam in his propositionibus vocabula *alii*, *illi* sunt relativa, & indicant partes, quarum aliæ alias exspectant, quo tota narratio absolvatur.

3. Quando instituitur duorum comparatio, aut quasi oppositio. *Comparatio*, ut *Nihil dissimilius, quam Logica, & Poesis: Hæc fictionis venustate demulcet aures legentium, & errorem pro veritate inducit; illa verum a falso secernit, & mentem inlustrat ne aliud pro alio accipiat*. *Oppositio*, ut *Tanto furore irruit in eos, ut sua & aliena; amicos & hostes; domesticos & exteros profligarit*.

4. Quando alia propositio orationi inseritur explicationis gratia, & sensum interrumpit quodammodo. Hoc loco

loco ſimplex virgula eſt parum: duo puncta nimium: adeoque virgulam & punctum interponere neceſſe eſt: v. g. *Cneus Pompejus Magnus, quem totus Oriens in fidem receptus adoraverat; ipſe faſces lictorios januæ Poſſidonii philoſophi ſubmiſit: & hoc facto profeſſus eſt, aliquid majus ſe ipſo haberi.* Hoc præcipue in uſu eſt, cum propoſitiones inſertæ ſunt longiores, & quo a reliquis periodi membris ſecernantur, major interpunctio adhibenda videtur. Itaque generalis eſt hæc præceptio: Quotieſcumque major, quam virgula, ſeparatio requiritur; *punctum & virgula* merito adjungitur.

Hæ ſunt præcipuæ regulæ, quas viri politiſſimi, & acerrimi judicii ſervant ſcribendo. Nihilominus hæc omnia poſſunt alio & alio modo ad ſcripturam accommodari, ſi natura periodi & ejus membra id poſcant. Nam inter ſcribendum tot occurrunt varietates periodorum, ut vis ad has regulas omnia exigi poſſint. Itaque nemo homo, quam-

quantum libet ſollers ſit, ita iis adhæret, ut non aliquando ipſius periodi cauſſa recedat. Adeoque ſcriptor pro ſuo ſtudio & prudentia hujuſmodi leges ad ſingulares caſus applicabit.

Tota autem mutationis ratio ad hæc duo revocatur, *brevitatem periodorum*, & *ſenſum verborum quibus altera pars incipit periodi*: quæ in cauſſa eſt cur ſupervacanea videatur major ſejunctio, ſed minori contenti ſimus: modo *periodus ac ſententia ſatis diſtincta videatur*. quod unum in interpungendo advertere neceſſe eſt.

Habes exemplum de *puncto finali* in hac Ciceronis propoſitione: *Cum Lyſone Patrenſi eſt mihi quidem hoſpitium vetus: quam ego neceſſitudinem ſancte colendam puto: ſed ea cauſſa etiam cum aliis compluribus: familiaritas tanta nullo cum hoſpite: & ea cum officiis ejus multis, tum etiam conſuetudine quotidiana ita eſt aucta, ut nihil ſit familiaritate noſtra conjunctius*. (1) Hujus ſen-

(1) Litteris ad Diverſos.

ſententiæ membra poterant puncto unico terminari, uti paullo ante docuimus: tamen ob eorum brevitatem, & cum primo connexionem, duobus clauduntur. Immo vero aliquando *virgula* loco puncti ponenda eſt, cum periodus eſt breviſſima: v. g. *Nihil amabilius virtute, nihil quod magis alliciat homines*. vel etiam: *Qui amat, & bona, & mala amici ſua reputat, nihil alienum putat, ut ſentiunt Philoſophi*. Poterant hæc membra gemino puncto ſeparari: tamen brevitatis gratia virgula ſufficit, quæ ſatis membra ſejungit.

2. Eodem modo de *gemino puncto* debet judicari. Etenim occurrunt ſententiæ, in quibus ſufficit punctum & virgulam apponere, vel nudam virgulam, loco gemini puncti: v. g. *Gravis oratio ſæpe inperitis videtur ea, quæ turget; non ſecus ac corporis bonam habitudinem tumor imitatur ſæpe*. In *turget*, quod gemino puncto terminari deberet, *punctum & virgula*, vel ſimplex *virgula* ſatis eſſe videtur. Quod ſi

ſententiam producerem, duo puncta eſſent neceſſaria, hoc modo: *Gravis oratio ſæpe inperitis, & qui decorum orationis ignorant, ea præter ceteras videtur, quæ turget & inflata eſt; cum aut novis, aut priſcis verbis, aut duriter aliunde translatis, aut gravioribus, quam res poſtulat, aliquid dicitur: non ſecus ac inperitis Medicinæ corpora tumentia bonam habitudinem præ ſe ferre videntur.*

§. Sin vero ſecundam partem verbis non tam connexis inciperem, fortaſſe unicum punctum, immo & littera grandiuſcula eſſet neceſſaria; v. g. *Eodem modo qui Medicæ artis rudes corpora humore tumentia intuentur, interdum ſibi perſuadent, ſe non ægrotum corpus, ſed ſanum, & bonam habitudinem præferens videre.*

3. Valet eadem ratio etiam in *puncto & virgula*: quæ, cum membra ſunt breviſſima, & ſatis ſe ipſis diſtinguuntur, locum cedit ſimplici virgulæ: v. g. *Duplex in hac materia Philoſophorum eſt*

est sententia: altera Hugonis Grotii, altera Samuelis Puffendorfii. Post *Grotii*, si membrum aliquantulum produceretur, apponi deberet *punctum & virgula*: tamen brevitatis caussa *virgula* satis est.

Contra vero illæ ipsæ propositiones, quæ, si breves essent, puncto & virgula bene sejungerentur; si multum producuntur, non modo duplici puncto, sed finali puncto clauduntur, uti antea demonstravimus. Immo vero, quæ sequuntur, interdum nova sectione & paragrapho exarari debent: v. g. Si plures rationes adduco, & unaquæque earum justum argumentum facit, quælibet novo paragrapho debet scribi. Quod secus esset si forent brevissimæ: tunc enim vel puncto & virgula, vel gemino puncto separari possent.

Postremo & *virgula* aliquando omittitur, cum tanta est brevitas periodi, ut sine illa bene intelligatur: immo vero, si apponeretur, negotium legentibus facesseret: v. g. *Vidi eum, hisce met oculis, in foro, colloquentem,*

cum Titio. Hæ virgulæ iis in locis ponuntur, ubi ex regularum præſcripto poni deberent: tamen cum periodi membra verbis ſimplicibus abſolvantur, inepte illæ virgulæ inſeruntur: quia tantum abeſt ſententiam inluſtrent, ut potius reddant obſcuriorem. Multo enim clarior eſt ſenſus, ſi tantum in vocabulo *foro* ponatur, quam ſi in reliquis. Reliquos caſus jam ſupra commemoravimus.

Vides igitur hujuſmodi regulas, tametſi ſummo conſilio conſtitutæ ſint, & ab omnibus quam maxime accommodatæ ad ſejungendas ſententias exiſtimentur; nihilominus pro ſcribentis prudentia ad membra ſingula orationis eſſe aptanda. Itaque eas, quod ad ejus fieri poterit, ſervet ſcriptor: niſi forte vel *brevitas periodi*, vel *ſenſus verborum* cogat majorem, aut minorem interpunctionem adhibere. Quod tamen ita faciet, ut orationis partes ſatis diſtinctæ ſint, & illius ſenſus nullo negotio percipiatur. Hic enim præcipuus eſt finis interpunctionis, uti diximus.

PARS

PARS ALTERA

IN QVA

De Latina Orthographia particulatim disquiritur.

CAPUT I.

De ratione investigandi Orthographiam.

EX duobus fontibus emendata Orthographia vocum dimanat, *ratione*, & *auctoritate*. Ratio sumitur ab *origine* vocum, & accurata earumdem *distinctione*. Auctoritas vel ex vetustis monumentis, ut sunt *codices*, *lapides*, *tabulæ*, *numismata*: vel ex consensu Grammaticorum veterum.

Ac primum *verborum origo* non firmam præbet regulam, cur de Orthographia judicemus. Nam, ut scite monet Dausquius, tot sunt vocabula quæ ab origine sua deflectunt; ut qui originem in omnibus sequi velit, aliam linguam,

quam qua Latini utebantur, fingat necesse est. Utiliter tamen aliquando in dubiis rebus adhiberi potest, si modo considerate adhibeatur.

Distinctio autem vocum tametsi in quibusdam, quæ similiter scribuntur, & una adhibita littera possunt sejungi, habeat locum; in omnibus tamen non item. Cum enim consuetudo obtineat, ut pleræque voces, quæ diversa significant, sine ulla distinctionis nota scribantur, ut plurimis adductis vocabulis evincit Cellarius; (1) fit consequens, & alias sine distinctione scribi posse: nisi ex iis sit quæ a longo tempore habent distinctionem, ut *Habeo*, & *Abeo*. adeoque ex illa argumentum bonum peti non potest.

Jam ut de *auctoritate* dicamus, perspicuum est, veteres codices plurimis erroribus scatere. Ac primum librariorum incuria, & inperitia menda nimis multa in eos irrepere debuisse est certum. Quis enim ignorat, quot flagitia

(1) In Orthographia p. m. 52. 53.

gitia librarii nostri, qui aliquid exscribunt, admittant? Quis nesciat, diligentissimos scriptores vel oscitantes, vel occupationibus distractos menda non nulla, dum scribunt, facere? Quid ergo de illis suspicabimur, qui operam suam aliis locabant, & ex festinatione scribendi emolumentum non pœnitendum capiebant? qui ea quæ ex dictante excipiebant, vel male intelligebant, vel male exarabant? Quid? si ex codice turpiter exarato sua descripserunt? Nam dubitari non potest, quin Romani plurimi, ut nostri, litteras male depinxerint, vix ut satis possent intelligi. Jam si in hujusmodi scripta librarius inperitus incidit, si ea festinanter exscripsit, si aliis indoctioribus dictavit; quot monstra mendorum inde nascuntur!

Ad hæc mutatio characterum quin plurima menda genuerit, dubitari non potest. Nam veteres Romani characteribus majusculis utebantur, ut etiam nunc in inscriptionibus habetur. Postea labentis inperii ætate invaluit scriptura

Longobardica, huic noſtræ ſimilior; qua exarati ſunt plerique omnes veteres codices, qui exſtant: rari ſiquidem antiquiore Romano. Hæc autem mutatio ut maximam in litteris, & vocabulis mutationem induceret neceſſe fuit. Nam plurimæ in vetuſtiori charactere ſunt ſimiles, quæ in alias adfines poſſunt mutari, (1) & ſine dubio ab indoctis mutatæ ſunt.

Addas Romanorum ſcribendi viam, quæ plerumque obtinebat, ſine intervallis, ſine interpunctis verborum, perpetua & continua oratione; ut etiam nunc in plurimis codicibus, præſertim in Pandectis Piſanis, habetur: (2) quod cauſſam profecto dedit copulationi, & quaſi adhæſioni vocum; ex qua & litterarum non nullarum ablatio, & rurſum earumdem adjectio, & tranſpoſitio, ac demum mutatio inſignis exſtitit. Addas vetuſtatem, quæ & plurimas litteras

(1) Vide, Mabillonium de Re Diplomatica L. V.
(2) Auctor eſt *Angelus Politianus*, teſtis oculatus, in *Miſcell.* cap. XXXXI.

teras delet e membranis, & vocabula contaminat. Addas denique eorum audaciam, qui, cum aliqua hujuſmodi flagitia offenderent, idque deteriori ævo, ex ingenio potius, quam ex antiquis monumentis, aut ex analogia, ea emendarunt. Tum demum intelliges, plurima menda antiquis codicibus inſeri debuiſſe, quæ veteris Latii orthographiam turpiter depravarent.

Nec dubitare ſinunt hujuſmodi conjecturas eſſe veras, codicum *variantes lectiones*, uti vocant, quæ ad margines emendatiſſimorum librorum typis deſcriptorum videntur: in quibus non ſolum aliæ & aliæ voces, ſed alio & alio modo depictæ oculis occurrunt. Altero poſt Virgilii obitum ſæculo quædam verba, quæ non in omnibus Maronis codicibus eadem legebantur, non uno loco Gellius adnotavit. (1) Id ipſum Servius ad pleraque Virgilii loca ſcribit: idem Caper, & Hyginus, & alii Grammatici ſcriptum reliquere. Sed, quod

(1) Noctium Atticarum L.I.c.21.& ſæpe alibi.

quod mirere, ex ſolis vetuſtis Maronis noſtri codicibus vir doctiſſimus Pierius Valerianus tot *variantes* collegit, ut juſtæ molis volumen concinnaverit. Itaque ex codicibus veteribus certo nobis non conſtat, qualis nam fuerit ſingularum vocum orthographia. Tamen ſi plerique omnes conſentiunt, in iis præſertim quæ aliunde clare non habentur, non inepte iis adſentimur.

Lapides vero, & *tabellæ*, & *numiſmata*, quæ vel antiquiſſimis Romanæ reipublicæ temporibus, vel ſequiori ævo &labente jam Latinitate inciſa fuere; cum ab inperitis fuerint vel adornata, vel ſculpta, propterea quod recte ſcribendi ſtudium & ſcientia evanuerat; & ipſa ſuis nævis non carent. Quæ vero feliciori ævo exſculpta fuere; aut ſaltim quæ, tametſi ætate deteriori, publica auctoritate fuere inſculpta, & in omnium oculis & manibus verſabantur; maximam fidem faciunt accuratæ orthographiæ. Nam quis ſibi perſuadeat, inſcriptiones hujuſmodi,

quæ

quæ non rudium modo, ſed politiſſimorum hominum oculis & judicio ſubjiciebantur, flagitiis abundare? At enim, inquiunt, numiſmata plurima habent novas litterarum figuras, contractiones, nexus, cultiſſimis ſcriptoribus incognitos: tum & lapides, ac tabulæ, quia ab inperitis cælatoribus ſculptæ fuere, & ipſæ nævis non nullis inquinari poſſent. Fateor: ſed hæ nihilo obſtant emendatæ reliquorum orthographiæ.

Ac profecto anguſtia ſpatii in nummis cauſſa fuit, cur illa compendiaria ſcribendi forma uterentur, & litteras ligarent: quæ tamen mutationes non rejiciunt correctiorem orthographiam. Nam ubi anguſtia ſpatii non cogit, ut in lapidibus, & tabulis æneis, omnia plerumque plane & diſtincte habentur expreſſa.

Neque vero ſculptores, & cælatores, tametſi a pleriſque non multo his noſtris eruditiores judicentur, tam fuiſſe rudes exiſtimabimus, ut nimis mul-

multa flagitia ſcribendo admiſerint. Enim vero Auguſteo ævo, immo & poſt, Latina lingua illis erat vernacula: & multo politius & emendatius vel homines de trivio, mea quidem ſententia, loquebantur; quam plerique eorum qui hac noſtra ætate Latinam linguam docent cum laude. Quod ex veterum ſcriptis, & ex ipſo Cicerone colligimus: qui plurima exempla ſuppeditat quæ evincunt luculenter, quanta in illis recte ſcribendi, & pronuntiandi cura, ac ſtudium exſtiterit. Accedit quod cum publica decreta a coloniis condebantur, quod ad Auguſtum mittenda erant, teſte Svetonio, (1) a doctiſſimis componebantur: ne Auguſti, quem ſeverum verborum cenſorem noverant, oculos offenderent. Itaque monumenta illa, quæ melioribus ſæculis condita fuere, nobis emendatiorem orthographiam polliceri videntur.

Ad hæc quis cenſeat lapidum inſcriptiones, ut ut ab inperitis fabris in-

(1) Cap. 46.

incisæ, arbitrio & eruditioni illorum commissas fuisse usque adeo, ut aliorum censuram non subierint? Quod si hoc nostro ævo inscriptiones quælibet non nisi a viris litteratissimis adornantur, ac post multam meditationem monumentis mandantur; item igitur in illa ætate evenire debuisse suspicari debemus: & quo magis publicæ eæ erant, eo majori cum cura lucubratas fuisse merito suspicabimur. Ut mirer esse viros doctos, (1) qui tantum codicibus suis tribuant, qui in recessu familiari a quopiam fuere descripti: nihil autem aut fere nihil deferant lapidum inscriptionibus, quæ in omnium oculos, & reprehensionem incurrebant.

Sane cum Cn. Pompejus, vir ille quidem vel Ciceronis judicio doctissimus, & elegantissimus, in publico quodam monumento tertium sibi delatum consulatum incidere curaret; & dubitaret, num se Consulem *tertio*, an vero

ro

(1) Christianus Becmanus, Manud. ad Lat. ling. c. XVIII.

ro *tertium* nuncuparet; detulit ad Ciceronem, qui respondit, ne legentium & diversa existimantium censuram subiret, scribendum esse, Consul Tert. quo facilius scripturæ compendio reprehensionem vitaret; si quisque, quæ sibi deesse viderentur, suppleret. (1) Supersedemus aliis exemplis, ne te longa oratione fatigemus. Quod si in uno verbo incidendo, quod exiguum sane negotium videretur non nullis, tam morosi erant viri docti, ut amicos & peritiores consulerent; dubitare non possumus, reliquas inscriptiones, quæ publica auctoritate conditæ erant, immo & monumenta alia de peritiorum consilio fuisse insculpta. Adeoque si aliqua in illis vocabula vel simplici, vel gemina consonante, vel alio & alio modo scripta reperiuntur; utroque modo a Romanis elegantissimis pronuntiari, non inmerito judicabimus, præsertim si alia adjuncta nos juvent.

Superest *Grammaticorum* auctoritas:

(1) Gellius L.X. c.1.

tas: quæ quidem non cæco modo usurpanda est, sed cum dilectu. Etenim sunt ipsi aliquando sibi invicem repugnantes: quo casu ex aliis principiis lis est dijudicanda: ac præsertim ex meliori consuetudine. Nam certo scimus, diversas scribendi formas diversis temporibus exstitisse; quarum aliæ alias abrogarunt:(1) dicente Quinctiliano, (2) *Orthographia quoque consuetudini servit: ideo sæpe mutata est*. Itaque Grammaticorum veterum sententia, præsertim si consuetudini, hoc est, consensui eruditorum & eorum qui Latine scribendi laudem habent, congruit; maximi momenti est. Consuetudinem cum dico, eam appello, quæ vigebat tempore quo meliores Grammatici scribebant, non dum collapsa Latinitate. Scite admodum Quinctilianus: *Nam*

(1) Latinos eamdem scribendi rationem perpetuo non tenuisse, exemplis non nullis approbat vir doctissimus *Christianus Falsterus*, in Cogitationibus Philologicis, p.172.

(2) L.I. c.7.

Nam fuerit pæne ridiculum, malle sermonem quo locuti sunt homines, quam quo loquuntur. Adeoque quæ vigebant felicioribus sæculis, & prorsus fundamentis non carent, anteponenda sunt.

Fundamenta igitur, quibus Orthographia inniti potest, sunt lapides, nummi, inscriptiones ceteræ: dein auctoritas eruditorum veterum: postremo codices vetustissimi. Cetera non aspernamur: sed iisdem non multum deferimus: nec ex analogia, & etymologia ratiocinabimur, nisi in rebus quæ ex aliis monumentis recte duci non possunt, & omnino harum subsidium exigunt. Habenda etiam est in non nullis ratio *euphoniæ*, seu suavitatis appellandarum litterarum: quam & veteres, & Cicero ipse in Oratore, maxime habuerunt. Hisce præceptionibus controversiæ omnes debent finiri, si modo non oscitanter, & inconsiderate, sed sapienter adhibeantur.

CA-

CAPUT II.

De singularum vocum Orthographia.

RElìquæ sunt voces ipsæ, quarum singularum scribendi formam subjicimus, si primum monemus, orthographiam vocum, quæ litteris majusculis descriptæ sunt, nobis præter ceteras probari. Quod vero alias addidimus, quas non probamus, caussa hæc fuit, ut adolescentes doceremus, non omnia, quæ nostris placitis repugnantia videntur, tamquam errata orthographiæ esse notanda: propterea quod plurima, quæ nobis non placent, viris litteratissimis placent, qui in aliam sententiam disputant. Nos meliora exhibemus: reliqua interdum non inprobamus. Si vero duæ voces similes majusculis litteris scriptæ occurrunt, neutram præferimus: nec enim nobis liquet, utram anteponere debeamus: sed alterutra uti jus esto.

Primum autem de præpositionibus in compositione, deinde de reliquis vocabulis dicemus.

A

Præpositiones quæ in compositione mutantur.

AB ante F mutatur: AFUI, *Absui*: AUFUGIO.

AD ante F permanet ex Agrœcio, Cæsellio, & aliquibus inscriptionibus, sic Cellarius. Alii vero ex Prisciano euphoniæ caussa D mutant in F. ADFICIO, *Afficio*: ADFINIS, *Affinis*: ADFLUO, *Affluo*: ADFUTURUS, *Affuturus*: ADFECTUS, *Affectus*: ADFLICTUS, *Afflictus*: ADFATIM, *Affatim*: ADFERO, *Affero*.

AD ante G mutatur ex Agrœcio, Cassiodoro, Prisciano, idque euphoniæ gratia. AGGERO, AGGREDIOR, *Adgredior*: AGGRESSORES, *Adgressores*.

In-

Invenitur tamen in libris veteribus *Adgredior*, *Adgressus*, *Adgressores*, quod non condemnamus. Agnosco, Agnatus verisimilius est, quod sint pro *Adnosco*, *Adnatus*.

Ad ante L & mutatur, & permanet, idque meliori ævo. Plerumque tamen euphoniæ caussa mutatur, approbante Cellario: si excipis *Adlocutionem*, quæ etiam in nummis sub Caligula, & Nerone legitur. Allevo, *Adlevo*: Allicio, *Adlicio*: Allectus, *Adlectus*: Allego, *Adlego*: Alluo, *Adluo*: Allabor, *Adlabor*: Allocutio, *Adlocutio*.

Ad ante M permanet invariata, ut Admoneo.

Ad ante N dubia res est. Frequenter servatur, ut ait Priscianus, & Agrœcius: & in libris Juris est Adnotare, Adnotatio: & in veteribus codicibus D semper servatur. Itaque scribemus, Adnuo, *Annuo*: Adnoto, *Annoto*: Adnitor, *Annitor*: Adnuntio, *Annuntio*. Vulgo tamen mutatur suavitatis gratia.

Ad ante P meliori ævo mutatur, ex lapidibus: si pauca verba excipis quæ in Pandectis sunt, *Adprobare*, *Adponere*, *Adpendere*: ubi tamen alia per duo *pp* inveniuntur. A Constantini temporibus servari cœpit, ex Cellario. Appareo, *Adpareo*: Appello, *Adpello*: Applico, *Adplico*: Approbo, *Adprobo*: Appensus, *Adpensus*: Appono, *Adpono*: Apprime, *Adprime*,

Ad ante Q servatur integra in lapidibus, uti refert Pierius. Adquiesco, *Acquiesco*: Adquisitus, *Acquisitus*: Adquiro, *Acquiro*.

Ad ante R variat. Plerumque in libris servatur, Prisciano, & Agroecio consentientibus. Sed etiam alii libri optimi non habent, Nos putamus recte integram scribi: aliquando tamen aurium caussa abjicere possumus D. Adrideo, *Arrideo*: Adripio, *Arripio*: Adrogo, *Arrogo*: Adrogans, *Arrogans*: Adrepo, *Arrepo*.

Ad ante S antiqua monumenta servant: Adsigno, *Assigno*: Adsero, *Assero*:

ſero: Adsertor, *Aſſertor*: Adsideo, *Aſſideo*: Adsequor, *Aſſequor*: Adsiduus, *Aſſiduus*: Adsum, ex lapidibus apud Cellarium. Quod ſi S cum alia consonante ſequatur, aliquando mutatur, ut Aspicio, Aspectus: aliquando ſervatur integra, ut Adspicio, Adspectus, Adstruo, Adsto, Adscisco, Adscribo, Adspiro, Adstringo, Adscendo: quæ melius per S, quam ſine illo ſcribuntur, ex Cellario.

Ad ante T ſervant meliores lapides, Feſtus, Varro. Quædam inſcriptiones recentiores mutant, quod etiam deteriori ævo invaluit. Adtollo, *Attollo*: Adtuli, *Attuli*: Adtribuo, *Attribuo*.

Adtestatus, Adtegare, Adtritum, Adtubernalis, Adtributum, Adtingo, Adtento, melius per D, quam per duplex TT ſcribuntur, ex Cellario.

Reliquæ voces.

Absinthium, Absynthium, Absynthius, recte ſcribi poſſunt ex Dauſquio.

Academia, non *Accademia*, probat Dauſquius.

Acolytus, *Acolutus*, ex Dauſq.

Adolescens, *Adulefcens*: utrumque ex lapidibus, ſed prius præferunt Feſtus, & Manutius.

Aegeum mare, ex analogia.

Aemilius, nummi, & lapides, Urſinus.

Aerius, *Aereus*, ex codicibus.

Aetherius, *Aethereus*, vetus & probatiſſimus codex Virgilii, quem a poſſeſſore ſuo vocant, *Carpenſem*.

Aerumna, *Erumna*, Manutius.

Africa, ſine PH, nummi, & lapides.

Ahenobarbus, nummi, & lapides.

Alacri, *Alachri*, ex veteri conſuetudine primum.

Anachoreta, ex analogia Nova Methodus: *Anachorita*, Voſſius.

Ala-

ALAMANNIA, lapides, & nummi: ALEMANNIA, alii nummi: *Alamanus*.

ALLIA, fluvius, ex lapide: *Alia*, Manutius, & Dausquius.

ALEXANDREA, Horatius: *Alexandria*, nummi.

ALIQUAMDIU, ut TAMDIU, cetera, ex analogia habent M ante D, Cellar. Dausq: At Grammatici, & monumenta aliqua per N, quod non inprobamus.

ANTIOCHEA, nummi, & codices: *Antiochia*, vulgus.

ALUCINARI, Festus, Verus: *Allucinari*, *Adlucinari*, *Halucinari*, recentiores.

AMOENUS, lapides, & codices: *Amenus*, Manutius.

ANCORA, ex Servio.

ANNULUS, Varro: *Anulus*, Manutius, Lipsius, Scaliger.

APSIS, ABSIS, ex Dausquio.

APUD, meliores lapides: *Aput*, alii lapides inferioris ævi.

APPULEIUS, Cellarius: *Apuleius*, alii.

ARCESSO, ex analogia Lipsius: *Accerso*, Manutius.

ARE-

ARENA, Servius: *Harena*, Manutius.

ARRIUS, nomen familiæ Romanæ, nummi, & lapides: ARIUS Hæreſiarcha.

ARTUS, Priſcianus, & Probus: *Arctus*, vulgo.

ASPORTO, Priſcianus, non *Abſporto*.

ATQUE, ADQUE: utrumque ex lapidibus melioribus: ſed prævaluit primum.

AUCTOR, lapides, & nummi: ex medio ævo *Autor*: *Author*, recentiores Hotomanus, Sigonius.

ARUNDO.

ASYLUM, Dauſquius: *Aſilum*, Giſanius.

B

BACA, ex vetuſtis codicibus Victorius, & Heinſius: *Bacca*, conſuetudo ex Dauſquio.

BALINEUM, BALNEUM, ex æquo lapides.

Ballista, veteres: *Balista*, Spon.

Bellua, Festus: *Belua*, vulgus.

Bibliotheca, Bybliotheca, Manutius, Dausquius.

Blatta, Codices.

Benivolus, Benivolentia, lapides, & Grammatici, Lipsius: *Benevolus*, *Benevolentia*, ex consuetudine.

Brachium, consuetudo ex Cellario: *Bracchium*, Manutius.

Brundisium, libri, & lapides: *Brundusium*, consuetudo.

Buccina, ex Festo: *Bucina*, Manutius.

C

Præpositiones quæ mutantur.

Circum, præpositio, ante litteram consonantem remanet integra, ut Circumdare, Circumfero: immo & ante duas consonantes, Circumspicere, Circumstare: quia cum M grata auribus

ribus ſunt: cum N ingrata & inſuavia.

Ante vocalem aliquando mutatur, ut CIRCUITUS: ſed ſæpius eſt integra, ut CIRCUMAGO, CIRCUMEO, CIRCUMEQUITO. Freinshemius ex vetuſtis libris Curtii, Varronis, Suetonii ubique ſervandam cenſet, CIRCUMIRE, CIRCUMITUS: nolim tamen abjicere CIRCUITUS, ex Cellario: in reliquis integram probo.

CON ante vocalem amittit N: COEO, COHAEREO, COHORTUS: ante conſonantes permanet integra, CONCEDO, CONFERO, CONNECTO, CONTERO.

Ante L aliquando remanet, CONLAPSUS, CONLATUS, CONLUDENTIBUS, CONLOCO, ex inſcriptionibus melioribus. Aliquando mutatur in L, ex aliis inſcriptionibus apud Sponium ſect. 11. Miſcell.

Ante B, P, M, mutatur in M, COMBIBO, COMBURO: COMMERCIUM, COMMOVEO: COMPARO, COMPONO. Invenitur tamen poſteriori ævo, *Conparare*, *Conprobare*, *Conpellare*, ex Cellario.

Ante

Ante R mutatur in R, CORRADO, CORRIPIO, CORRUMPO. In Lucretio tamen omnia per N, *Conrado*, *Conrideo*, *Conruptus*: quod etiam cadente Latinitate obtinuit. Sed ex aliis probatiſſimis codicibus, & euphonia illud N abjecerunt litterati homines, non repugnante Cellario.

Voces aliæ.

CAECINA, nomen Romanum, libri, & lapides.

CAECUS, non *Cœcus*, Dauſquius, & tabula vetus.

CAELEBS, COELEBS: utrumque veteres, ſed prius prævaluit, Manutius.

CAELO, *cælas*, verbum, ex lapide.

CAELUM, lapides, & codices: *Cœlum*, quidam lapis.

CAENUM, ex codicibus Manutius: *Cœnum*, vulgo.

CAERIMONIA, lapides: *Cœremonia*, Gruterus.

CAERULEUS, lapides: *Cærulus*, Cenotaphium L. Cæſaris.

CAE-

Caesarea, *Cæſaria*: utrumque ex nummis.

Caespes, Feſtus, *Ceſpes*, vulgus.

Camena, Varro, Feſtus, Virgilius: *Camœna*, inſcriptio quædam.

Carthaginiensis, lapides: *Carthaginenſis*, vulgus.

Carus, Caritas, nummi, & lapides, Manutius: *Charus*, *Charitas*, vulgus.

Caussa, lapides innumeri, & codices: *Cauſa*, alii lapides.

Cetera, lapides meliores, Manutius, Voſſius: *Cætera*, Grammatici vulgares.

Calchedon, nummi omnes: *Chalcedon*, libri.

Cymba, Cymbala, Cyparissus, Dauſquius.

Coelius, lapides, & numm. *Cælius*, alii lapides.

Coena, lapides, ex Dauſq. Cena alii lapides, ex Manutio: *Cæna*, unus lapis, ſed male.

Coepi, id eſt *incepi*, Coeptus, lapi-

pides: etiam COEPTA, Ancyranus lapis. At vero, INCEPI, OCCEPI, INOEPTUM; & CEPI a *Capio*, ſine diphthongo, Beda.

COMMODA, non *Comoda*, Dauſq.

COMMINUS, non *Cominus*, Dauſq.

COMISSARI, COMISSATIO, Feſtus, Donatus: *Comeſſatio*, vulgus. At *Comiſatio*, *Commiſſatio*, *Commiſatio*, libri apud Manutium.

CONCIO, Feſtus ex analogia: *Contio*, quædam monumenta, Cellarius.

CONDICIO, lapides, & libri veteres: *Conditio*, analogia poſtulat, & etiam habetur in quadam inſcriptione Romana.

CONSIDERO, ſine Y, Cellarius.

CONSUMMO, *as*, non *Conſumo*, lapides: *Conſumo*, *is*, Manut. Dauſq.

CONVICIUM, Feſtus, Voſſius, Manutius: *Convitium*, vulgus.

COQUUS, Beda: *Cocus*, Eutyches Grammat.

CUNCTARI, Feſtus, Manutius: *Contari*, Verrius: PERCUNCTARI, *Percontari*, idem.

CUM

Cum, *Quum*. Hæc vox & præpoſitio, & adverbium eſt: ut in hac, *Cum eſſet cum L. Lucullo in Ciliciam profectus*. (1) Itaque ſi concurrant adverbium, & præpoſitio, nullo aptius modo diſcriminantur, quam ſi adverbium ſcribas hoc modo, Quum: præpoſitionem vero, Cum. Ubi vero non concurrunt, non eſt neceſſe aliquid mutare, ſed perpetuo ſcribitur Cum: quale vero illud ſit, contextus patefaciet: Cellarius.

D

Præpoſitiones.

DIs præpoſitio manet integra ante C, I, P, Q, S, T: v. g. Discedo, Discerno; Disjungo, Disjicio, & Dijicio; Dispono, Disputo; Disquiro; Disseco, Dissentio, Disscribo; Distermino, Distraho.

Mu-

(1) Cicero pro Archia.

Mutatur vero ante D, G, L, M, N, R: v. g. DIDITUS; DIGERO; DILABOR, DILACERO; DIMITTO, DIMOVEO; DINUMERO; DIRIPIO, DIRUMPO.

Mutatur ante F, ut DIFFERO, DIFFICILIS.

Ante SP, ST, ſuavius abjicitur: ut DISPICIO, DISPARGO, DISTINGUO, DISTRINGO. DISERTUS, & DIRIMO ſcribuntur ſine S: tamen ignota eorum origo eſt, nec enim ſcimus, an ex DIS veniant.

Illud *Dijicio*, & *Dijunctus*, invenitur etiam in libris; ſed nobis non placet quia inſuave.

Reliquæ voces.

DELMATIA, *Dalmatia*, lapides, & nummi.

DILECTUS, etiam pro electione, libri veteres, Feſtus, Lambinus: *Delectus*, Manutius.

DELICIUM, DELICIAE, lapides.

DESIDERO, DESIDERIUM ſine Y, lapis ex Manut.

De-

DESTRUCTUS, consuetudo: *Distructus*, inscriptio in ponte Salario.

DIOECESIS, non *Diocesis*, Manutius.

DICTAMUM, DICTAMNUM, Dausq.

DISPARGO, Palæmon, Charisius, Gruterus: *Dispergo*, Dausquius.

DIVERSORIUM, *Deversorium*, *Devertere*, *Deversari*, Salmasius in Claudiano.

DOMITIUS, DOMITIA, DOMITIANUS, lapides, & nummi.

DUMTAXAT, lapides: DUM TAXAT, lapides: *Duntaxat*, in una inscriptione Domitiani.

E

Præpositiones.

EX præpositio ante F convertitur in F: v. g. EFFICIO, EFFODIO, EFFUNDO. Ex ante S non excludit S, EXSATIO, EXSILIO, EXSOLVO, EXSPECTO, EXSTO

STO

STO, EXSTRUO, EXSUDO, EXSUPERO, EXSURGO, EXSISTO, EXSPIRO, EXSEQUOR, EXSULTO, EXSATURATA, EXSUDARE, EXSUPERARE, EXSULARE, EXSCULPO, EXSPOLIO, EXSCRIBO, EXSEQUIAE, EXSILIUM. Ita Cæſellius, non repugnante Scauro, & Priſciano. Manutius vero partim ex lapidibus melioribus hæc ducit, partim ad horum rationem cetera componit. Unde recte ait Cellarius, non curare ſe, quod etiam *Extrui*, & *Extructus*, aliquando legantur in Grutero: nam meliora monumenta S habent. Interim vulgus hæc omnia ſine S ſcribit.

Reliquæ voces.

ECLIPSIS, non *Ecclipſis*, ex analogia, Cell.

ECLOGA, non *Egloga*, aut *Aegloga*, Manut.

ELOGIUM, libri: *Eclogium*, origo, Lambinus, Lipſius.

EGGERO, libri, lapides, Manutius: *Egero*, Dauſquius.

Emtus, *Emptus*: & ſic alia, Demtus, Comtus, Sumtus, Promtus, Interemtus, Incomtus, Ademtus, Redemtus, de ſententia Grammaticorum veterum ſine P melius ſcribuntur, ut habent etiam lapides: tamen cum P in non nullis lapidibus habentur. Iccirco pari ſtant auctoritate: Cellarius.

Ephebus, Dauſq. Nova Meth. *Ephæbus*, alii.

Epistola, ex vera origine Græca, & conſuetudine: *Epiſtula* ex lapidibus non nullis apud Manutium: tamen prior ſcriptura, quia ſatis eſt vulgata, præferri poteſt.

Etruria, Etruscus, lapides, Manutius: *Hetruria*, *Hetruſcus*, vulgus.

Ethica, Voſſius: *Aethica*, alii.

Exanclare, Victorius, Muretus, alii: *Exantlare*, vulgus.

Exodus, Dauſq. *Exhodus*, Manut.

Exuo, Exuviae, ſine S ex Voſſio.

Fa-

F

FACILLIMUS, libri, & Poetæ, Manutius: *Facilimus*, alii.

FAEX, libri veteres, Manut.

FECUNDUS, FECUNDITAS, ſine AE, ex nummis, & Grammat.

FELIX, FELICITAS, nummi, & lapides: *Fœlix*, *Fœlicitas*, in libris.

FEMINA, libri, & lapides: *Fœmina*, alii.

FEMEN; FEMUR, ſine diphthongo, ex Feſto.

FENUS, FENEROR, ſine diphthongo, ex Grammat. veter. Eſt tamen *Fœnerator* in quodam lapide.

FETIALIS, lapides: *Fecialis*, ex alio lapide Grut.

FESTUS, Varro, Virg. Carp. ex Manut. *Fœtus*, alii.

FLAMMEUS *color*, Manut. Dauſq.

FOEDARE per OE, libri, & lapides.

Foedus per OE, libri, & lap.

Foenum, ex libris veteribus Dausquius: *Fenum*, ex Festo.

Frenum, sine diphthongo, libri, lapides, Manutius, Lipsius.

G

GAjus, Caius; *Gneus*, Cneus, aequa stant auctoritate, & magna. Sed si compendiaria scribuntur, tunc pingitur C. aut Cn. numquam G.

Manutius etiam putat scribi posse per diphthongum, *Cnæus*: quod aliis non placet.

Genitrix, Genetrix. Hoc ultimum videtur esse in Veneris cognominibus, singulari quadam consuetudine: prius ceteris matribus tribuitur.

Glaeba, ex libris Manut. *Gleba*, vulgo.

Gothi, ex inscriptionibus.

Graccus, nomen Romanum, ex nummis; & *Gracchus*, ex Græcis.

Ha-

H

HADRIANUS, nummi, & lapides: *Adrianus*, pauci lapides.

HAEDUS, codices: *Hedus*, vulgo.

HAEMUS, mons, ex origine; non *Aemus*.

HANNIBAL, ex libris antiquis, & lapide uno, Manutius: *Annibal*, in libris. Sic etiam *Hanno* Carthaginienſis.

HAMMON, ex inſcriptionibus Cellarius: *Ammon*, alii libri.

HEBRAEUS, *Ebræus*, pari auctoritate, Cellarius: ſed prius uſitatius.

HARIOLUS, ex libris, & Donato.

HARUSPEX, lapides, Donatus, Manutius.

HAUD, Beda: *Haut*, alii: Victorinus utrumque.

HAVE, libri, lapides, Manutius: *Ave*, Pontanus.

HEDERA, Bechmanus: *Edera*, Dauſquius.

Eliogabalus, quidam, ſed male: nam vera Inperatoris appellatio eſt, ELAGABALUS: Cellarius.

HELUO, *Helluo*.

HERCULIUS in nummis: HERCULEUS, in lapidibus pari auctoritate.

HERES, HEREDITAS, libri, & lapides ſine diphthongo.

HAERESIS, communiter: *Hæreſis*, Prudentius, Giſelinus.

HIBRIDUS, ſine Y, Voſſius.

Herus, ex uſu Pontanus: ERUS, libri, & lapides ex Dauſquio.

HIC, HEIC, adverbium: utrumque in lapidibus. Prima forma præferenda videtur, nam ſecunda ſapit antiquum & obſoletum.

HIEMS, codices, & tabulæ: *Hyems*, vulgus: *Hiemps*, vetus Kalendarium.

HISTRIA, libri, & lapides paſſim: *Hyſtria*, *Iſtria*.

HOLUS, HOLERA, Manutius ex lapidibus: *Olus*, alii.

HORDEUM, ex Velio, Scauro, ceteris: *Ordeum*, Varro, Columella.

Præ-

I

Præpoſitiones.

IN ante conſonantes ſervatur: de non nullis tamen dubium eſt. Ante L integra eſt in lapidibus, Inlatus, Inlustris, Inlustare, Inlitterata, Inlicio, Inliciator, Inlicium: idque paſſim, conſentiente Varrone, & Feſto. Manutius tamen provocat ad aures, quæ illud N reſpuere videntur. idem facit Scaurus. Quominus tamen generatim adſentiar facit, quod Romanorum aures, quarum judicium erat ſuperbiſſimum, N illud non reſpuebant. Iccirco poſſe ſcribi integram exiſtimo.

In ante M remanet, Inmunitas, Inmaturus, ex inſcriptionibus.

In ante P plerumque ſervatur, ex optimis inſcriptionibus, Inperium, Inpensa, Inpendium, Inponito, Inprovisae: quod probat præter ceteros No-

risius. Sed etiam in melioribus monumentis est, *Imperator*, *Impensa*, passim: *Impedita*, *Imperium*, *Impense*, *Impendium*, aliquando. Itaque in his integrum scribenti sit, alterutra forma uti. Nos tamen ad similitudinem primorum, & quæ frequenter occurrunt, componentes, tum & æqualitatis verborum gratia, primam præferimus.

Etiam ante R aliquando servatur, INRITUS.

Aliæ voces.

IBERUS, ex origine, & consuetudine Græca: *Hiberus*, ex quadam inscriptione, & non nullis libris.

ICCIRCO, communiter: *Idcirco*, ex quadam inscriptione, non tuta tamen.

IDEMTIDEM, ex ratione: *Identidem*, ex consuetudine, Cellarius.

IERUSALEM, non *Hierusalem*, quamvis HIEROSOLYMA, Dausquius.

IMMO, libri, Manut: *Imo*, communiter, Dausquius.

IN-

INCEPI, Dausquius: *Incœpi*, Scaliger, favente eodem Dausquio.

INCHOO, lapides apud Cellarium: *Incoho*, Servius, Vossius.

INCLYTUS, Beda, & lapides: *Inclutus*, Festus, & quidam lapis: *Inclitus*, alius lapis, Cellarius.

INCREBESCO, Vossius, Manutius: *Increbresco*, alii.

IN DIES, melius divise quam conjunctim, Cellarius.

INDUTIAE, non per C: Cellarius ex Gellio.

INFITIOR, Festus, & Manutius: *Inficior*, *Inficias*, alii.

IN PRIMIS, ut *Cum primis*, melius quam *Imprimis*, aut *Inprimis*, Cellarius.

JUCUNDUS, ex lapidibus: *Jocundus*, aliæ inscriptiones: sed hoc secundum videtur esse nomen hominis.

INTERPRETATIO, non *Interpraetatio*, Dausquius.

JUPPITER, nummi, & lapides: *Jupiter*, aliqui nummi.

JUXTA, Dausquius: *Justa*, adverbium, Scaliger.

K

KALENDAE, lapides, Victorinus, Beda: *Calendæ*, præfert ipse Beda. Apud Manutium est in uno lapide, *Calendarium*.

KANNA, Victorinus: *Canna*, communiter.

KARTHAGO, non nulli lapides, & nummi, & libri veteres apud Dausq. Plerique lapides *Cartago*, *Cartaginensis*: Alii, CARTHAGO, CARTHAGINIENSIS: quæ duo æqua cum primo stant auctoritate: Cellarius, Velius Longus.

L

LABOR, LAPSUS, ex inscriptionibus: *Labsus*, ex origine: CONLAPSUS, CONLABSUS, inscriptiones.

LA-

Lacrimae, ex origine, Varro, Cornutus, Pierius, & plurimis in locis apud Gruterum, Sponium. Lacrymae, Manutius ex libris veteribus, & lapidibus: & cum hujus æquivalente, *Lacruma* in veteribus monumentis. Aliquando etiam cum H inveniuntur *Lachrimæ*, & *Lachruma*, in quibusdam lapidibus, sed rarius, Cellarius.

Laeva, cum diphthongo, Festus, & lapides.

Lapicidina, Lapicida, non *Lapidicina*, Varro, & lapis.

Ledo, Scaliger: *Lædo*, communiter: *Lœdo*, alius.

Letum, *mors*, Manutius ex lapidibus: *Lethum*, Festus, & lapis unus apud Dausquium: *Læthum*, alii.

Littera, Manutius ex libris veteribus, & lapidibus: *Litera*, Dausq.

Litus, libri, & lapides: in uno lapide est, *Littora*.

Ligurio, quia dicimus, *Esurio*, *Parturio*, *Nupturio*. Placet tamen Manutio *Ligurrio*, ex veteribus codi-

dicibus, & Victorio: ſicut etiam *Scaturrio*, Salmaſio.

LOQUOR, LOCUTUS, *Loquutus*. Q ante V plerumque mutatur in C. Pluries in nummis Cæſarum eſt ADLOCUTIO, numquam *Adloquutio*: vide Cellarium.

LUCCEIUS, nomen hominis, duplici CC, ex inſcriptionibus, & libris.

LUTATIUS, nomen hominis, ex nummis.

M

MAECENAS, cum diphthongo, ex lapidibus.

MAERREO, MAERREOR, MAESTUS: *Mœreo*, *Mœreor*, *Mæſtus*. Manutius, & Cellarius præferunt priorem formam, quia plures lapides, & libri habent AE. Eſt etiam *Meror*, in lapide Romano.

MARCIUS, MARCIANUS, MARCIANA, lapides, & nummi.

MAU-

Mauretania per E, nummi, & lapides, Cellarius.

Mauricius per C, ex origine, & lapidibus.

Mesalla, gemina LL, lapides Capitolini.

Mille, Grammatici veteres: alii, *Mile*. In plurali vero uno L ex Cassiodoro, & lapidibus, Milia, & Miliarium. Veruntamen etiam in aliquo veteri & optimo monumento invenitur in plurali *Millia*, Cellarius.

Minucius per C, nummi.

Mixtus, codices veteres, & lapides: *Mistus*, analogia.

Moesia per OE, lapides apud Manutium.

Monumentum, Monimentum, pari auctoritate ex lapidibus, Cellarius.

Mucius, non *Mutius*, lapides, & nummi.

Multa, libri, & lapides: *Mulcta*, alia inscriptio.

Munatius per T, libri, & lapides.

Museum, sine diphthongo, ex origine Cellarius.

MYTILENE, non *Mitylene*, ex nummis.

N

NE, pro *certe*, Voſſius, Lipſius ex veteribus lapidibus: *Næ*, Manutius, & Dauſquius.

NE DUM, NEC DUM, NON DUM, diviſe: nam etiam *Non nihil*, *Non nulli*, *Non umquam*, ſeparatim ſcribuntur: & *Non dum*, in Ancyrano monumento eſt: Manutius, Cellarius.

NEFAS, NEFANDUS, lapides: *Nephas*, aliqui libri, ſed male.

NEGOTIUM, libri, & lapides plurimi: *Negocium*, etiam reperitur.

NENIA, ſine diphthongo, Voſſius.

NUMMUS, frequenter in lapidibus: *Numus*, etiam in illis habetur.

NUMQUAM, ex analogia Manutius: Sicut etiam QUAMQUAM, QUEMQUAM, UTRAMQUE, QUAECUMQUE, NAMQUE, QUANTULACUMQUE, UTRORUMQUE, in

in quibus M ante P consistit. Sed etiam cum N habetur *Nunquam*, in duobus lapidibus, Manutius.

Nuntius, ex lapidibus, & libris Cellarius: *Nuncius*, ex lapide uno Manutius.

O

Praepositiones.

OB mutatur in sequentem ante C, Occido, Occurro. Mutatur etiam ante F, Offendo, Offero, Offundo: Sed Obfusco, & Obfirmo, utroque modo scribuntur. Ante G ambiguum est, Obganio, *Ogganio*. Ante P mutatur, Oppono, Opprimo, Oppugno.

In ceteris vero manet, Objicio, Oblecto, Obrepo, Obsideo, Obtineo, Obvolvo.

Reliquae voces.

Obscenus, non *Obscaenus*, Manutius, Dausquius.

Olus

Olus, ex origine Vossius: *Holus*, Festus, Nonius, & vetus Kalendarium.

Obtusus, communiter: *Obtunsus*, Nonius, Pamelius.

Opperior, libri veteres ex Manutio: *Operior*, alii.

Oppidum, lapides, Varro: *Opidum*, alii.

Opprobrium: *Obprobrium*, Pandectæ Florentinæ, sed contra consuetudinem.

Ostia, & *Hostia*: utrumque ex lapidibus, sed prius frequentius.

Opportunus, gemino PP, libri veteres, Cellarius.

Otium per T, ex libris veteribus, & Scauro Gramm.

P

Præpositiones.

Per ante L remanet communiter, Perlabor, Perlatus, Perlego, Perluo. Verum mutatur in Pellicio, ex Festo

Festo, Lucretio, & consuetudine. PERLUCIDUS, PERLUCENTIBUS, in quibusdam codicibus: in aliis vero, PELLUCIDUS. unde non modo PELLUCEO, ut vulgo, sed etiam PERLUCEO dici potest.

Non nulli Grammatici veteres, & recentiores habent *Pellego*, apud Dausquium: contra Servium, & meliores libros, qui scribunt PERLEGO.

POST plerumque remanet, POSTFERRE, POSTLIMINIUM, POSTPONERE. Sed æque dicimus, POMERIDIANAS, & POSTMERIDIANAS, ex Cicerone, & Quinctiliano.

At POLLUCEO, PORRIGO, POLLUO, non veniunt ex *Post*. Vide Vossii Etymologicum.

Aliæ voces.

PAENE, id est *fere*, libri veteres, & lapides, Manutius: *Pene*, alii.

PALESTRA, Manut. Dausquius.

PANORMUS, ex origine, & nummis: in aliis tamen nummis, *Panhormus*.

PAPIRIUS, ſine Y.

PAPYRUS, Dauſquius.

PARNASUS, lapis, Dauſquius: *Parnaſſus*, vulgo.

PARRICIDA, libri veteres, Manutius: *Paricida*, Feſtus.

PARCIMONIA, *Parſimonia*.

PATRICIUS, conſuetudo, & lapides: *Patritius*, alii.

PAULLUM, PAULLULUM, lapides, & libri: *Paulum*, vulgo.

PAULLUS, PAULLINUS, plures lapides: *Paulus*, *Paulinus*, alii lapides apud Gruterum.

PELOPONNESUS per duo NN, ex conſuetudine.

PENURIA, Dauſquius: *Pænuria*, Manutius.

PENITUS, non *Pœnitus*, Dauſq.

PERCUNCTARI: ex Feſto, Virgilio Carpenſi, Manutius: *Percontari*, Verrius.

PERENNIS, libri, & lapides, Cellarius.

PERSES rex, Latino more, ex lapi-

lapidibus: *Perſæus*, Græco modo.

Phoebus, non *Phœbus*, Manutius, Dauſquius.

Pignus, Pigneris, & Pignoris, ex Priſciano: ut Fenus, Feneris, & Fenoris.

Pirus, Pirum per I, Cellarius ex Iſidoro.

Poena per OE, ut etiam Poenitet, ex lapidibus, Manutius.

Pomerium, libri, & lapides: *Pomœrium*, Feſtus, Dauſquius.

Porcius, lapides, & nummi: *Portius*, alii.

Postumus, Postumius ſine H, ex libris, & nummis. Etiam *Poſthumius* in lapidibus, ſed ævi deterioris.

Praegnas, ex Grammaticis veteribus, & recentioribus: *Prægnans*, ex uſu, Dauſquius.

Praestringere, uſus, & Grammatici: *Præſtringuere*, Manutius.

Prendo, Prensus, Manutius: *Prehendo*, uſus. Verum Apprehendo, Comprehendo, Reprehendo, cum adſpiratio-

ne ſcribuntur ex lapidibus, & libris, Cellarius.

Prelum, ex Iſidoro Dauſquius: *Prœlum*, *Prælum*, alii.

Praesertim, non *Preſertim*, Dauſquius.

Praetium per T, libri, & lapides, Manutius.

Pro, admirationis nota, ſine H, Feſtus, Manutius.

Proconsul, Pro consule, pari auctoritate ex lapidibus, & nummis. Tamen Proconsulatus, Proconsularis, conjuncte ſcribuntur.

Proelium, lapides Capitolini, & Carpenſis Virgilius, Manutius, Dauſquius: *Prælium*, in Ancyrano monumento.

Promuntorium, Turnebus, Voſſius, Gronovius: *Promontorium*, uſus.

Proemium, *Probæmium*.

Prosa, antiquius, & uſitatius: Prorsa, oratio, etiam eſt Latinum, Scaliger.

Ptolemaeus rex, ex nummis, Cellarius.

Ful-

Pulcer, ex usu antiquiori, teste Cicerone; (1) & etiam ex quibusdam lapidibus, Varro, Scaurus: *Pulcher*, ex usu recentiori, aliquibus nummis, & lapidibus.

Q

Quamquam: quia ex analogia, & libris veter. & monum. M ante Q consistit, Cassiodorus, Manutius. *Quanquam*, alii ex Beda.

Quamtus, ex anal. Cassiodor. Quantus, Priscian. Caper, & communiter Gramm. Quamtulacumque, anal. Manutius.

Quatuor, ex libris, & Poetis, & etymologia, Vossius: *Quattuor*, ex lapidibus, & aliquibus libris, Manutius.

Quemquam, Quemque, Quaecumque, ex anal. & libris melioribus.

Querela, ex lapidibus, Cellarius: Querella, ex lapidibus, & Carpensi, Manutius, pari auctoritate. Placet ta-

(1) In Oratore n.48.

tamen primum propter *Cautelam*, *Tutelam*, *Corruptelam*, quæ ſimplici L ſcribuntur, ut ait Papirianus.

Querimonia, ex analogia: *Queremonia*, Beda.

Queror, id eſt *lamentor*; non *Quæror*, Manutius.

Quidquid, ex lapidibus, Manutius, Dauſquius: *Quicquid*, ex uno lapide, Priſcianus, Papirianus, Beda: Quidquam, *Quicquam*: Quodquod, *Quocquod*: per C vult Marius Victorinus: ſed Cellarius ſcite monet, ultimam formam eſſe horridam: reliqua duo per C tolerabilia putat.

Quinctus, *Quintus*: Quinctius, *Quintius*: Quinctilianus, *Quintilianus*, ex æquo ſunt uſitata. Omnia ex lapidibus: ſed ex analogia CT præfertur, ex Manutio, & Lipſio.

Quotidie, Quinctilianus, Papirianus, Caſſiodorus, Manutius. *Cotidie*, Lipſius ex inſcriptione una.

Quoties, ex lapide, & euphonia, Manutius: *Quotiens*, quidam lapides.

Quum

Quum, si est adverbium temporis, & concurrit cum præpositione, *Cum*, melius distinguitur, si scribitur per Q. Si vero non concurrunt, vel adverbium, vel præpositio sit, scribitur *Cum*. non repugnat Cellarius. Sane veteres lapides raro habent *Quum*: perpetuo autem Cum, etiam dum tempus significat. Qui vero perpetuo per C scripserit non ei admodum adverser, cum ex contextu satis distinguantur.

R

Raetia sine H, ex lapidibus.

Recuperare, Reciperare, utrumque ex probatissimis monumentis: non aliter ac Lubet, & Libet; Manubiae, & Manibiae, per I & V feruntur æqualiter: Cellarius.

Reditus, proventus ex agro, libri, & Poetæ: *Redditus*, alii.

Rufus, Rufinus, ex nummis, & lapidibus, Cellarius.

Rubigo, Plinius, Dausquius: *Robigo*, Manutius, Pierius.

Rhegium, urbs Brutiorum: *Regium*, oppidum Galliæ Cispadanæ.

Rhenus cum adspiratione, potius ex usu, quam ratione.

Rhodanus, etiam Massiliensium more, qui Græci erant origine.

Remi, sine H, non enim est Græcum.

S

Præpositiones.

Sub ante C, F, G, P, mutatur: ut Succedo, Succurro: Sufficio, Suffundo: Suggero, Suggredior: Suppetit, Supporto.

Ante B manet, ut in Subdo. Etiam ante E, Subeo.

Ante L manet integra, Sublevo, Sublevatus.

Ante M melius servatur, ex eupho-

phonia, & libris melioribus, SUBMOVEO, SUBMERSUS, SUBMUTO, SUBMITTO. Aliquando tamen mutatur, ſed rarius, *Summovet*, *Summiſſior*.

Ante N manet integra, SUBNITOR.

Ante R manet in SUBRUO, SUBREPO, SUBRIDEO. Iccirco eadem etiam ratione in SUBRIGO, SUBRIPIO, SUBROGO, faventibus optimis libris, Cellarius: alii tamen tria hæc duplici RR.

Ante S manet, ut SUBSEQUOR, SUBSISTO.

Ante T manet etiam, SUBTERO, SUBTICEO, SUBTRAHO: & in aliis.

Aliæ voces.

SAECULUM, nummi, & lapides, Manutius: *Seculum*, ex etymologia, & uno lapide Dauſquius.

SAEPE, cum diphthongo, ex libris, & lapidibus.

SAEPIO, cum diphthongo, ex lapidibus, & libris Cellarius: ut *Sæpes*, & *Sæpimentum*.

SALLUSTIUS, lapides plurimi, & Horatius: *Saluſtius*, alii.

SALTIM, *Saltem*: ut etiam FURTIM, CAESIM, CURSIM, ex Priſciano, & ex analogia Gulielmus.

SCAENA, lapides plurimi: SCENA, alii lapides: ut etiam OBSCAENUS, OBSCENUS: Utrumque pari auctoritate, ſed cum diphthongo melius.

SATIRA, ex Caſaubono, Scaligero: SATURA, ex Diomede: utrumque recte. *Satyra*, vulgus.

SEORSUM, non *Seorſim*, ex Voſſio.

SEPTEMTRIO, ex lapidibus: *Septentrio*, ex uno lapide, & conſuetudine.

SEPULCRUM, plurimi lapides, & multo plures, quam *Sepulchrum*.

ZMARAGDUS, lapides, Dauſquius: *Smaragdus*, vulgus.

SEQUOR, SECUTUS, Victorinus, & lapides: *Sequutus*, alii: Et eodem modo, CONSECUTUS, ADSECUTUS, cetera.

SE SE, SESE, utroque modo & ſeparatim, & conjunctim ex lapidibus, Cellarius.

SESTIUS, patricius homo: SEXTIUS, plebeius, ex lapidibus Capitolinis.

SI-

Sidus: alii *Sydus*, ſed male, Cellarius.

Sigillatim, non *Singillatim*, Dauſquius. Eſt etiam Singulatim.

Silva, Silvanus, ſine Y, ex inſcriptionibus.

Simillimus, Poetarum exemplo, qui producunt.

Simulacrum, ſine H, Manutius.

Sincerus, ſine Y, libri veteres.

Siquidem, conjunctim, quia primam Poetæ corripiunt.

Sirius, non *Syrius*, Dauſquius.

Solemne, lapides, Voſſius: ſed plures lapides, Sollemne: alii vero, *Solenne*.

Sollers, libri, & lapides, Manutius: *Solers*, Dauſquius.

Sollicitus, lapides: *Solicitus*, Feſtus.

Spelæum, *Spelæum*, Dauſquius.

Squalor, Squaleo, uno L libri, & lapides: *Squallor*, alii.

Stilus, ex ratione Cellarius: *Stylus* alii, Dauſquius.

SUBOLES, ex lapidibus: *Soboles*, ex consuetudine.

SUCCENSEO, consuetudo: *Suscenseo*, Victorinus, Faernus.

SUBSICIVA, non *Succisiva*, Vossius, Dausquius.

SUGGILLO, Dausquius: *Sugilo*, Lipsius.

SULLA, nummi: *Sylla*, lapides non nulli, Cellarius.

SULPHUR, Manutius ex codicibus: *Sulfur*, Vossius ex etymologia.

SUMSI, *Sumpsi*; SUMTUM, *Sumptum*: ut etiam INSUMSIT, DEMSIT. Marius Victorinus per MS & MT, ut etiam EMTUM, REDEMTUM: & abjicit illud P consentiente Cellario.

SUPELLEX, ex inscriptionibus, & Poetis Manutius: *Suppellex*, in libris quibusdam.

SYNODUS, Cellarius: *Synhodus*, Manutius ex duobus lapidibus.

Præ-

T

Præpositiones.

TRANS, & TRA, ante vocales non mutantur, TRANSEO, TRANSADIGO, TRANSIGO.

Ante consonantes Cæsar plerumque integram servat, TRANSFERRE, TRANSFUGERE, TRANSGREDI, TRANSMITTERE, TRANSPORTARE, TRANSVERSUS, TRANSVEHERE: quod alii imitantur. Immo etiam scribit, TRANSDUCO, TRANSJICIO, TRANSDO: quamvis etiam aliquando, TRADO habeat. Ego, si pauca excipis quæ per S duriora & insuavia ex consuetudine videntur, Cæsarem censeo imitandum.

Ante S plerique tollunt, & scribunt TRANSCENDO, TRANSCRIBO, quia mollius sonant. Non est tamen omnino asperum TRANSSCENDO, TRANSSCRIBO, Cellarius. In his tamen, & tribus

bus illis ultimis, aliquid consuetudini largiendum videtur.

Aliæ voces.

Taeda, Dausquius, Cellarius: *Teda*, alii.

Taedet, lapis, & libri veteres.

Taeter, ex libris, & lapidibus, Vossius, Manutius, Dausquius: *Teter*, alii.

Tamquam, ex analogia: *Tanquam*, alii.

Tamdem, *Tandem*: M ante D, manet.

Tantopere, *Tanto opere*, Victorius.

Tantus: quia M ante T plerumque mutatur in N: sed ex anal. Cassiodorus habet Tamtus. non displicet.

Tensa, sine H, Manutius, Dausq.

Tenta, Festus, & Asconius.

Tento, inscriptiones, & Marius Victorinus: *Tempto*, alia inscriptio, & libri.

Tercentum, non *Trecentum*, Manutius, Dausquius.

Theodericus, *Theodoricus*, ex æquo lapides. Tr-

Tiberris, sine Y, inscriptiones, Manutius.

Tigris, Dausquius.

Tingo, *Tinguo*: prius ex analogia Caper, posterius ex usu Manutius.

Tiro, ex inscriptionibus: *Tyro*, Manutius.

Torus, libri, & lapides: *Thorus*, alii.

Toties, ex quodam lapide, & euphonia, Manutius, & Beda: Totiens, in non nullis lapidibus, in quibus hujusmodi adverbia per N habentur scripta.

Trecenti, Dausquius.

Tricesimus, non *Trigesimus*, Dausquius.

Triumphus, inscriptiones veteres, & libri: Triumpus, alii veteres, & bene. Posteriori ævo est etiam *Triumfator*.

Tropaeum, sine H, quia ex Græco venit, Cellarius: interim vulgus, *Trophæum*.

Tus, Varro, Servius, Priscianus, & libri, Manutius: *Thus* vero

quæ

quædam inſcriptiones apud Dauſquium.

Tuscia, ex libris, & lapidibus Manutius: *Thuſcia*, ex aliis inſcriptionibus Dauſquius.

Tusculum, ſine H, libri, & lapides.

Tonstrix, ex antiquis lapidibus Manutius: *Tonſrix*, Chariſius.

Tyrannus, Manutius, Dauſquius.

V

Valetudo, non nulli lapides, & Horatius: Valitudo, analogia, & libri: utrumque recte ſcribi poteſt, ex Cellario.

Veneo, pro *vendor*, ſine diphthongo, ex inſcript. Cellarius.

Versus, Versum: non *Vorſus*, *Vorſum*, aut *Advorſum*, Quinctilianus.

Vicesimus, ex libris melioribus, Manut. Dauſq. vulgo *Vigeſimus*.

Vindico, non *Vendico*, Manut. Dauſq. ex Priſciano.

Virgilius, Pierius, Manutius ex quo-

quodam monumento: *Vergilius*, *Po*-litianus.

Ungo, quemadmodum Pingo, Fingo, Velius Longus, & Servius: *Unguo*, veteres libri.

Umquam, quia diximus Numquam, & ex libris accuratiſſimis habetur, Cellarius: Unquam, aliquæ inſcriptiones apud Manutium: quas non inprobamus, ſed primam præferimus.

Urgeo, ex Velio Longo, & libris: *Urgueo*, alii libri.

Vulcanus, ex libris, & quadam inſcriptione Cellarius: Volcanus, pari auctoritate, ex conſuetudine Latinorum, & libris, & lapidibus Capitolinis, Manutius.

Habes, Didace frater, quale ſit noſtrum de Orthographia Latina judicium. Quod ſive probaveris, & exiſtimabimus nos aliquid adjumenti pueris noſtris adtuliſſe, & ad judicandum, & ſcribendum. Sive non tibi omni

omni ex parte placuerit, & integrum tibi eſt tuo potius uti. Saltim, opinor, non negabis, nos pueris ipſis indicium feciſſe fontium illorum, ad quos ſi, nobis monentibus, pervenerint; & hæc pauca, quæ protulimus, melius; & majora alia, tum & abſtruſiorem doctrinam cognoſcent. Eam qui cupit, legat Lipſium, Manutium, Voſſium, Willichium, Noriſium, Dauſquium, Cellarium, Schurzfleiſchiuſium, ceteros, qui de *Orthographia Latina* accurate diſputarunt: quorum vel unus Dauſquius tam copioſe de hoc argumento explicat, ut non modo vetus Orthographia, ſed ævi deterioris mutationes omnes in eo libro reperiantur. Hæc tamen non tironum ſunt, ſed valentiorum laterum ſelectiora tum ex aliis, tum ex Dauſquio corradere, & ad quamlibet vocem aptare. Nobis hæc pauca adnotaſſe ſatis fuerit. Alios ab eorum lectione non deterremus: quin immo non auctorum modo, quos laudavimus, ſed

ſed monumentorum veterum lectionem eiſdem magnopere ſuademus. Neque vero hæc magno negotio conſequentur, in tanta præſertim ſcriptorum copia qui Romanam antiquitatem inluſtrarunt: immo vero luculenter digeſta invenient apud Gruterum, Reineſium, Sponium, Noriſium, Prideauxium, Fabrettum, ceteros, qui *Inſcriptiones veteres* ſummo cum labore, nec minori cum laude collegerunt, & inluſtrarunt. Vel, ſi otium tanta legendi non adeſt, erit in promtu Fletvvoodus, qui *Syllogen inſcriptionum*, ex illis vaſtæ molis operibus concinnavit, & in uſum tironum edidit. His addant ſcriptores, qui Romanorum numiſmata recenſuerunt & explanarunt: quos inter excellunt Patinius, Spanhemius, Vaillantius, & Bandurius, qui rem nummariam docte, & luculenter exponunt. Sed jam nimis multa de his, præſertim ad te. Accipies igitur hoc munuſculum, & majora alia exſpectabis.

IN-

INDEX
CAPITUM
Quæ in hoc libro continentur.

PARS PRIOR.

De Orthographia generatim explicat.

CAPUT I.

CAPUT II.

CAPUT III.

CAPUT IIII.

CAPUT V.

CA-

Typo-

Typographus Lectori.

SI quid in hoc libro peccatum est contra præcepta, quæ auctor noster tradit, condona, lector humanissime, & auctori gravioribus curis impedito; & typothetæ, qui, cum admodum festinanter librum typis describere cogeretur, singula perpendere non potuit. Quod si aliquod mendum inveneris (quod in præsentia sagacius odorari non possumus) id tu pro tuo studio & humanitate ad regulas expositas diligenter exige, & corrige. Nos vero quædam, quæ legenti continuo se offerunt, subjiciemus tantum. Romæ v. Id. Decembr. cIↄIↄccxxxxvii.

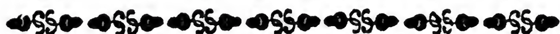
	MENDA	CORRIGE
Pag. 52. lin. *ult.*	dixiuus	diximus
p. 83. lin. 17.	Festus	Fetus
p. 86. lin. 9.	*Hæresis*	*Heresis*
p. 108. lin. 7.	*Sugilo*	*Sugillo*

IM-

IMPRIMATUR,

Si videbitur Reverendiſſimo P. Magiſtro Sac. Palatii Apoſtolici.

F. M. de Rubeis Archiep. Tharſi Viceſger.

IMPRIMATUR.

Fr. Raymundus Palombi Ord. Præd. Sac. Theol. Magiſt., & Rm̃i P. Sac. Palatii Apoſt. Magiſt. Socius.

